

Pliktrådets idéprogram

2024–2025

PLIKTRÅDET

Detta styrdokument arbetades fram och antogs under Värnpliktskongressen 2024.

Pliktrådet för Sveriges totalförsvarspliktigas talan och har en vision om att totalförsvarspliktiga får en meningsfull utbildning på ett arbetsäkert sätt, med goda villkor och förutsättning att påverka.

I detta dokument avser "pliktpersonal", "totalförsvarspliktiga", "värnpliktiga" och "civilpliktiga" de som genomför grundutbildning med plikt. De kravformuleringar som i pliktrörelsens styrdokument i nuläget endast berör värnpliktiga ska även omfatta civilpliktiga (i den mån det är relevant). Rättigheter och förmåner som gäller värnpliktiga ska även gälla civilpliktiga.

Innehåll

1. Pliktlagens legitimitet.....	7
1.1 Användning av totalförsvarsplikten	7
1.2 Social påverkan	8
1.3 Demokratiska påverkansmöjligheter	8
2. Medinflytande	10
2.1 Medinflytandestrukturen	10
2.1.1 Medinflytandeansvarig.....	10
2.1.2 Utbildning och val inom Försvarsmakten	11
2.1.3 Lokalt medinflytande	12
2.1.4 Resurser	12
2.1.5 Kongressen.....	13
2.1.6 Nätverk Värnpliktlig Kvinna (NVK)	14
2.1.7 Nätverk värnpliktlig man (NVM).....	15
2.1.8 Nätverk värnpliktlig HBTQI+	15
3. Arbetsmiljö och säkerhet.....	17
3.1 Utrustning och materiel.....	17
3.2 Boendemiljö, lokaler och vistelseutrymmen	18
3.3 Hänsyn till klimat och miljö	19
3.4 Tillgång till kommunikation och media.....	20
3.5 Fritid	20
3.6 Mens.....	21
3.7 Dokumentation av utbildning	21
3.8 Etnicitet, kultur och trosuppfattning.....	22
3.9 Fysisk träning.....	22
3.10 Utbildningsmiljö	23
3.10.1 Ingen ska lida fysisk eller psykisk skada	23
3.10.2 Psykosocial arbetsmiljö.....	23
3.10.3 En försvarsmakt.....	23
3.11 Diskriminering.....	24
3.11.1 Sexuella trakasserier och övergrepp.....	24

3.11.2 HBTQI+	25
3.12 Hälsa	25
3.12.1 Psykisk hälsa	25
3.12.2 Fysisk hälsa	25
3.12.3 Vaccin	26
3.12.4 Sjuklogement	26
3.12.5 Anpassning vid pandemi och kris	27
3.12.6 Kost	28
3.13 Verksamhets säkerhet	28
3.14 Avvikelse rapportering av olyckor och tillbud	29
3.15 Skarp tjänst.....	30
3.16 Ledighet	30
4. Totalförsvarspliktigas rättigheter	32
4.1 Rätten till meningsfull utbildning	32
4.2 Utbildning i rättigheter	32
4.3 Rättssäkerhet	33
4.4 Grå arbetskraft.....	33
4.5 Grå och kollektiv bestraffning.....	34
4.6 Säkerhetsprovning och registerkontroll av värnpliktiga	34
4.7 Påtvingande av trosuppfattning/utövande	35
4.8 Granskningsnämnd	35
5. Kompensationer.....	36
5.1 Dagersättning	36
5.2 Tilläggsersättningar	36
5.2.1 Ersättning för träningsskor	37
5.2.2 Underklädesersättning	37
5.2.3 Förplägnadsersättning	37
5.2.4 Måltidsersättning	38
5.2.5 Utrustningsersättning.....	38
5.2.6 Milersättning	38
5.2.7 Syninsatser	39

5.2.8 Fri resa för arbetsintervju	39
5.2.9 Friskvårdsbidrag	40
5.2.10 Pension	40
5.2.11 Försäkring.....	40
5.2.12 Familjebidrag	40
5.2.13 Ekonomiskt stöd	41
5.2.14 Försäkringskassan och Kammarkollegiet.....	41
5.3 Förmåner	42
5.3.1 Resor	42
5.3.2 Hygienartiklar	43
5.3.3 Studentboende	43
5.3.4 Högscoleprov	43
6. Information och mönstring	44
6.1 Information om totalförsvarsplikten.....	44
6.2 Mönstring	44
6.2.1 Mönstringsförfarandet	44
6.2.2 Utebliven eller ändrad tjänst	45
6.3 Information från förbandet.....	46
6.4 Information om specifika befattningar.....	47
6.5 Beställning av värnpliktiga	47
6.6 Journalistiskt forum för totalförsvarspliktiga.....	47
7. Vapenfrihet.....	49
7.1 Handläggning av vapenfriärenden.....	49
7.2 Placering av vapenfria	49
8. Utbildning	50
8.1 Personlig utveckling.....	50
8.2 Befälstäthet.....	50
8.3 Avbrott	50
8.4 Befälsuttagna.....	51
8.5 Befordran.....	52
8.6 Ledarskap och pedagogik.....	52

9. Efter grundutbildning.....	53
9.1 Meritvärde	53
9.2 Vitsord.....	53

1. Pliktlagens legitimitet

Totalförsvarsplikten är ett instrument för att bygga och organisera totalförsvaret. Det denna försvarsorganisation ytterst har till uppgift är att försvara Sverige och allierade stater mot ett väpnat angrepp. För att plikten ska kunna tolereras och tillämpas inom ett fritt och demokratiskt samhälle måste det tvång och den frihetsinskränkning som plikten utgör vara legitim. Sådan legitimitet kan endast uppnås genom att totalförsvaret genomsyras av de demokratiska värderingar som ska försvaras, förenat med en bred folkförankring och transparens vad gäller hur plikten tillämpas.

Betydelsen av, och utmaningen i, att legitimera plikten ökar i samma utsträckning som den begränsar de pliktades frihet. Lagen om totalförsvarsplikt utgör en inskränkning av de totalförsvarspliktigas grundläggande fri- och rättigheter. Totalförsvarsplikten innebär att individer under en förhållandevis lång tid, i ett av livets mest formativa skeden, tvingas anpassa sig efter totalförsvarets behov. Detta innefattar heltidssysselsättning inom farlig verksamhet och övning som direkt eller indirekt syftar till väpnad strid.

För att säkerställa försvarsorganisationens demokratiska ändamålsenlighet, och legitimiteten av pliktlagstiftningen som instrument, krävs en medinflytandeorganisation för de som tas i anspråk av lagen. En sådan medinflytandeorganisation är nödvändig för att tillvarata de pliktades intressen och rättigheter. Det är viktigt för demokratin att det finns en kritisk och oberoende granskning av de myndigheter som får möjlighet att personalförsörja genom att utbilda och krigsplacera med stöd av lagen om totalförsvarsplikt. Den oberoende granskningen som de totalförsvarspliktiga utövar genom medinflytandet är en förutsättning för den transparens och folkförankring som är nödvändig för pliktlagens legitimitet.

1.1 Användning av totalförsvarsplikten

Att som myndighet få nyttja pliktinstrumentet är ett privilegium och dessutom ett kraftigt rättsligt ingripande instrument. Enligt 1 § i Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap är totalförsvaret den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för kris och krig. Därför får plikten inte användas för att lösa interna personalförsörjningsbehov. Ingen ska skrivas in för civil- eller värnplikt i något annat syfte än uppfyllnad av krigsorganisationen, och utbildningen ska vara relevant och meningsfull. Det är alltså av yttersta vikt att användningen av totalförsvarsplikten svarar mot ett verkligt behov.

Den som kallas till tjänstgöring eller pliktjänstgöring ska upplysas om vad detta innebär och omfattar. Berörda myndigheter måste använda ett språkbruk som inte skyler över innebörden och omfattningen av tjänstgöring under totalförsvarsplikt, myndigheterna ska inte använda ett språkbruk som insinuerar frivillighet. Transparens måste råda om förhållandet mellan utbildare och pliktad.

Att kallas in för tjänstgöring inom ramen för lagen om totalförsvarsplikt är en betydande uppoffring för den enskilde. Denna uppoffring innebär exempelvis att studier, arbete och familj måste sättas åt sidan och skjutas upp under en längre tid. Detta får inte bara inverkan i stunden, utan kan även påverka bland annat livslön och intjänandet av pension negativt.

För närvarande sker grundutbildning enbart med värnplikt. I det skede som grundutbildning med civilplikt återupptas är det väsentligt att civilpliktiga och värnpliktiga behandlas och betraktas utifrån lika villkor.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarsplikt endast ska användas för uppfyllnad av krisorganisationen,**
- att utbyggnaden av totalförsvaret inte sker på bekostnad av utbildningens kvalitet eller säkerhet i verksamheten,**
- att de som ska genomgå utbildning i enlighet med lagen om totalförsvarsplikt vid utbildningens start är väl upplysta om pliktens innebörd och omfattning samt vilka rättigheter och skyldigheter totalförsvarspliktiga har,**
- att språkbruket inom berörda myndigheter inte förringar plikten och insinuerar ett alternativ till arbete och studier,**
- att värnpliktiga och civilpliktiga omfattas av samma rättigheter och förmåner,**
- att all personal som hanterar totalförsvarspliktiga har adekvat kunskap om lagen om totalförsvarsplikt,**
- att totalförsvarspliktiga under grundutbildning inte används för NATOs krishanteringsoperationer, NATO-insatser eller annan skarp tjänst i fredstid, samt**
- att totalförsvarspliktiga inte används för strid i utlandet mot sin vilja så länge Sverige befinner sig i fred.**

1.2 Social påverkan

Pliktlagstiftningen är en inskränkning av individens möjlighet att själv bestämma över sysselsättning och egenförsörjning. Därför måste ansvariga myndigheter ta hänsyn till sociala aspekter i planering och genomförande av utbildning, för att minimera negativa konsekvenser för totalförsvarspliktiga. Myndigheten ska inte begränsa eller vidta tvångsåtgärder mot de totalförsvarspliktiga mer än vad som är nödvändigt för att genomföra utbildningen. Om myndigheten anser det nödvändigt att förstärka begränsningar eller tvångsåtgärder under särskilda perioder ska syftet med dessa stå i proportion till de negativa konsekvenser som åtgärderna medför för de totalförsvarspliktiga. De totalförsvarspliktiga ska informeras om varför tvångsåtgärderna vidtas.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att verksamheten ska bedrivas på ett sådant sätt att den i så liten mån som möjligt påverkar individens sociala liv negativt, och tillåter individen att genomföra personliga ärenden av större levnads- och hushållskaraktär,**
- att den totalförsvarspliktiga enbart ska begränsas eller underställas tvångsåtgärder vid synnerliga skäl,**
- att myndigheterna ska utreda rimligheten av tvångsåtgärder och begränsningar gentemot totalförsvarspliktiga samt dess förenlighet med gällande lagtext och proportionalitetsprincipen,**
- att den värnpliktige ges och har tillgång till information om tvångsåtgärderna som kan och inte kan användas mot denna och lagstödet för detta, samt**
- att eventuella tvångsåtgärder utvärderas i efterhand av de inblandade samt oberoende part. Om det så skulle önskas av den berörda.**

1.3 Demokratiska påverkansmöjligheter

För att säkerställa totalförsvarets demokratiska ändamålsenlighet och totalförsvarspliktens legitimitet krävs en medinflytandeorganisation för pliktpersonalen. En sådan medinflytandeorganisation krävs för att tillvarata de totalförsvarspliktigas intressen och rättigheter.

Det är även viktigt för demokratin att det finns en kritisk och oberoende granskning av de myndigheter som får möjlighet att personalförsörja viktiga funktioner genom utbildning av totalförsvarspliktiga. Den oberoende granskningen som de totalförsvarspliktiga genom medinflytandet kan skapa utgör därmed en förutsättning för den transparens och folkförankring som är nödvändig för pliktens legitimitet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att ett fungerande medinflytandesystem garanteras de som genomgår utbildning under plikt, samt**
- att totalförsvarspliktiga ges möjlighet att rösta i allmänna val oinskränkt.**

2. Medinflytande

2.1 Medinflytandestrukturen

Syftet med medinflytande under grundutbildning är att utveckla verksamheten i enlighet med utbildningens mål och att främja goda utbildningsförhållanden. Medinflytande grundar sig på ett modernt ledarskap som förutsätter gruppens delaktighet och engagemang för att klara av de krav som uppgiften ställer. Medinflytande är också ett uttryck för de demokratiska ideal och den grundläggande människosyn som ska prägla verksamheten inom en demokratisk stats försvar.

Pliktrådet är administrativt anslutet till Försvarsmakten och därmed är rådets samtliga utgifter kontrollerade av Försvarsmakten. Utgifter som går till marknadsföring av politiska budskap som inte överensstämmer med Försvarsmaktens intressen och värdegrund avses ej godkännas. Sveriges värnpliktiga kan inte tolerera att Pliktrådets politik villkoras av staten då de skall föra de värnpliktigas talan. Pliktrådet ska därför arbeta för att säkerställa att pliktrörelsens politiska självständighet garanteras av Försvarsmakten, samtidigt som det upprätthålls en nära samverkan för att Pliktrådet skall ha insyn i myndigheten.

Det formaliserade medinflytandet är de totalförsvarspliktigas främsta medel för att förbättra sin tillvaro. Medinflytandesystemet är ett rikstäckande forum och en kontaktyta för samverkan mellan totalförsvarspliktiga under grundutbildning. Medinflytandet är i sämsta fall den enda nödbroms som finns för en totalförsvarspliktig som blivit orättvist behandlad.

För att de förtroendevaldas arbete inte ska undermineras måste deras arbete, samt tiden det kräver, betraktas som en ordinarie del av utbildningen. Deras vitsord får heller inte sänkas om de exempelvis genom deltagande på möten missat betygsättande moment. I stället ska förtroendeuppdraget ses som ytterligare en merit.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att de förtroendevaldas arbete ska vägas in och ha betydelse i positiv bemärkelse, bemärkelse för den totalförsvarspliktiges militärbetyg,**
- att utbildande myndighet utvecklar medinflytandearbetet inom hela organisationen,**
- att förtroendevaldas arbete ska ses som en del av den ordinarie tjänsten, samt**
- att respektive enhet inom den utbildande myndigheten följer de föreskrifter och förordningar som finns kopplat till medinflytande för totalförsvarspliktiga.**
- att Pliktrådets politik och budskap inte villkoras av Försvarsmakten genom kontroll av rådets utgifter**

2.1.1 Medinflytandeansvarig

För att tillse att medinflytande tillämpas, att de förtroendevaldas rättigheter och behov tillgodoses samt för att säkerställa kontinuitet ska det på samtliga grundutbildande enheter finnas en lokalt medinflytandeansvarig. Tillsammans med organisationsenhets chef har lokalt medinflytandeansvarig huvudansvaret för tillämpning och uppföljning av medinflytandet. Den medinflytandeansvariga ska ha en djupare insikt i strukturen på förbandet, med förtroende hos både de totalförsvarspliktiga och personalen.

Pliktrörelsen och dess centrala företrädare måste kunna lita på att utbildande myndighet tar ansvar för att en fungerande lokalt medinflytandestruktur finns samt att de utbildar sin personal om denna. För att samordna myndighetens medinflytandestruktur ska det finnas en centralt

medinflytandeansvarig.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att** det på samtliga utbildande enheter och utbildningsorter finns en lokalt medinflytandeansvarig (LMA),
- att** LMA har kunskap om medinflytande och är lämpad för uppgiften,
- att** LMA presenterar sig själv och sina arbetsuppgifter i egenskap av LMA för samtliga värnpliktiga på enheten, och agerar kontaktperson för förtroendevalda,
- att** det finns en medinflytandeansvarig på central nivå (CMA) inom myndigheten,
- att** lokalt- och centralt medinflytandeansvarig har utbildning i medinflytande,
- att** lokalt- och centralt medinflytandeansvarig följer arbetsbeskrivning/rollbeskrivning för tjänsten,
- att** Plikträdet skall vara med i framtagning av den arbetsbeskrivning CMA blir tillhandahållen,
- att** förtroendevalda skall kunna påverka hur LMA utför sin roll,
- att** LMA ska synas mer i verksamhet för att bygga förtroende och ökad kännedom hos värnpliktiga, samt
- att** LMA ska i största möjliga mån vara en person nära de som är högt upp i organisationen på respektive utbildande enhet, i syfte att korta ner avståndet mellan ledning och förtroendevalda. LMA borde vara civilanställd.

2.1.2 Utbildning och val inom Försvarsmakten

En förutsättning för ett välfungerande medinflytande är kunskap hos befäl och värnpliktiga om medinflytandets möjligheter och syfte. Det skall framgå tydligt från befäl om den medinflytandes rättigheter och skyldigheter. Det är av betydelse att alla värnpliktiga utbildas med medinflytande som en genomgående och naturlig del av verksamheten. Uppgiften ska åligga de utbildande befälen, för att ge ämnet den dignitet som krävs.

Försvarsmaktens medinflytandeutbildning för officerare och befäl är inte alltid tillräcklig. För att medinflytande ska vara en naturlig del av verksamheten måste det ges högre prioritet. Eftersom det är förbandens ansvar att medinflytandet fungerar ska också förbandet ansvara för att den anställda personalen är välinformerad och fortlöpande utbildas i enlighet med de reglementen och den värdegrund som gäller inom Försvarsmakten.

En av förutsättningarna för ett fungerande medinflytande är att de förtroendevalda tidigt ges den utbildning som de är berättigade till. I dagsläget ges ibland den utbildningen för sent, alternativt inte alls, vilket hindrar de förtroendevalda i sina roller. Under utbildningen är det viktigt att de förtroendevalda utbildas om medinflytandets syfte samt de författningar och regler som styr detsamma.

För att kunna välja lämpliga förtroendepersoner krävs att både de som röstar och de som är nominerade har god förståelse om vad uppdragen innebär. Det är därför viktigt att samtliga före val får gedigen information om de förtroendevaldas roller. Enligt föreskrifterna om medinflytande ska val genomföras senast sex veckor efter inryck. För att skapa goda förutsättningar för de totalförsvarspliktiga att kunna bedöma de kandidater som ställer upp i valet ska val ej genomföras tidigare än fyra veckor efter inryck.

Med förtroendevalda menas ordinarie och ställföreträdande Nätverk Värnpliktig Kvinna representanter, skyddsassistenter och förtroendepersoner.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att val av förtroendevalda under ordnade former sker tidigast fyra veckor och senast sex veckor efter inryck,**
- att val av förtroendevalda ska anpassas efter olika inryckningsperioder,**
- att de förtroendevalda ges fullgod utbildning senast 4 veckor efter valet,**
- att utbildningen av förtroendevalda repeteras minst en gång under utbildningsperioden. Förslagsvis då hälften av utbildningstid förlöpt,**
- att befäl årligen utbildas i medinflytande,**
- att information om medinflytande samt innebörden av förtroendeuppdragen skall delges samtliga värnpliktiga före val av förtroendevalda, samt**
- att skyddsassistenter får, utöver den förtroendeutbildning som ges övriga förtroendevalda, utbildning enligt underlaget för central skyddsassistentsutbildning, i avvikelserapportering samt vilka påverkansmöjligheter de har.**

2.1.3 Lokalt medinflytande

Varje förband ska ge de förtroendevalda bästa möjliga förutsättning att verka i sin roll. Förbanden ska utveckla ett organiserat samarbete mellan de förtroendevalda. Varje förbands förtroendevalda ska erbjudas möjlighet att diskutera lokala frågor och exempelvis framställa en lokal åtgärdsplan. Samarbete mellan förband på samma eller närliggande ort ska uppmuntras, i syfte att främja möjligheterna att driva frågor av lokal karaktär.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att alla totalförsvarspliktiga erbjuds att besvara en halvtidsenkät och en uttryckningsenkät som är helt anonymt,**
- att varje förband utarbetar en lokal åtgärdsplan tillsammans med förtroendevalda,**
- att samarbete mellan närliggande utbildningsplatser uppmuntras,**
- att information och erfarenheter utbyts mellan utbildningsplatser i syfte att främja lokalt medinflytande,**
- att förtroendevalda på varje förband ska få tillfälle att ha regelbundna möten med varandra som en del av ordinarie tjänst utan befäl, samt**
- att förbandets huvud förtroendevalda har rätt att granska och ge förslag till frågor till halvtidsenkäten.**

2.1.4 Resurser

För att kunna verka som förtroendevald krävs både förutsättningar och resurser. Tekniska hjälpmedel såsom dator med skrivare, e-postadress och Internet samt en arbetslokal ska ställas till de förtroendevaldas förfogande. Lokalen ska vara utrustad med ovan nämnda hjälpmedel samt relevant referenslitteratur.

Förtroendevalda på förbanden ska enkelt kunna kontakta varandra, i syfte att kunna samordna medinflytandefrågor. För att totalförsvarspliktiga lätt ska kunna identifiera sina förtroendevalda bör dessa tilldelas ett tecken för igenkänning.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att de förtroendevalda ska få materiella resurser och tekniska hjälpmedel såsom dator med skrivare, e-postadress och Internet samt en arbetslokal ska ställas till de**

förtroendevaldas förfogande samt ges förutsättningar att kunna lösa uppdraget på ett effektivt sätt,
att förtroendevalda tilldelas en tjänstetelefon som får användas under utbildningen,
att Försvarsmakten tillhandahåller en plattform för både förbandsöverskridande samt förbandsspecifik kommunikation mellan huvudförtroendevalda,
att förtroendevalda ska ges tillräcklig tid för att genomföra sitt arbete under tjänstetid,
att ett försvarsgemensamt igenkänningstecken för bärande till uniform tilldelas samtliga förtroendevalda,
att samtliga förtroendevalda oavsett nivå, skall ha tillgång till Pliktrådets förtroendepärm,
att förtroendevalda ska erbjudas enskilt möte med den chef för enheten de är förtroendevalda för minst en gång per månad, ex. plutonsförtroendevalda ska erbjudas möte med plutonchef, samt
att tidigare års förtroendevalda på förbandet ges möjlighet att delge information samt erfarenheter och tips på hur man kan arbeta i rollen som förtroendevald.

2.1.5 Kongressen

Kongressen är de totalförsvarspликтigas högsta beslutande organ, ett forum genom vilket de totalförsvarspликтiga kan framföra sina åsikter. Den genomförs årligen och utgörs av demokratiskt valda ombud från Sveriges samtliga enheter som utbildar totalförsvarspликтiga. Till kongressen ska också representanter från politiken, media och berörda myndigheter bjudas in.

Pliktrådet är ansvarigt för att planera och genomföra kongressen, och för att garantera ett oberoende från Försvarsmakten ska kongressen hållas på en civil anläggning.

För att samtliga som kandiderar till kongressen ska ges samma möjlighet att väljas till ombud är det viktigt att de ges möjlighet att, under organiserade former, presentera sig muntligt för de totalförsvarspликтiga inför valet på enheten. Möjligheten att kandidera till kongressen ska ges till samtliga totalförsvarspликтiga som genomgår grundutbildning under valperioden.

Sveriges totalförsvarspликтiga kräver:

att kongressen genomförs på en civil anläggning,
att kongressen genomförs årligen,
att samtliga totalförsvarspликтiga under grundutbildning har samma möjligheter och förutsättningar att kandidera till kongressen,
att samtliga totalförsvarspликтiga under grundutbildning har möjlighet att rösta fram ombud till kongressen från sitt förband,
att förbandet säkerställer att värnpliktiga från förbandet som befinner sig på annan utbildningsplats får möjlighet att ta del av Pliktrådets information om kongressen,
att kandidater till kongressen har möjlighet att presentera sig inför samtliga totalförsvarspликтiga på förbandet,
att förbandet tillser att kandidater som befinner sig på annan utbildningsplats får möjlighet att presentera sig inför valenheten,
att samtliga totalförsvarspликтiga under grundutbildning informeras om kongressens funktion och genomförande,

2.1.6 Nätverk Värnpliktig Kvinna (NVK)

Kvinnor är underrepresenterade inom Försvarsmakten. Det innebär att värnpliktiga kvinnor möts av en organisation som ofta saknar förståelse för deras grundläggande behov, till exempel hygienåtgärder. Detta gör det än viktigare för kvinnor att kunna ta plats och påverka hur deras utbildning bedrivs. Sedan år 2000 finns inom Försvarsmakten ett nätverk för anställda kvinnor (Nätverk Officer Anställd Kvinna (NOAK)) som syftar till att ge kvinnor möjlighet att diskutera myndighetens verksamhet ur ett kvinnligt perspektiv. På motsvarande sätt ska värnpliktiga kvinnor ges möjlighet att påverka sin situation genom att implementera värnpliktiga kvinnors nätverk som en naturlig del i medinflytandearbetet.

Nätverket för värnpliktiga kvinnor säkerställs genom centrala styrningar och har formaliserats under ett och samma namn: NVK. I dagsläget saknas det på många utbildningsenheter sammanhang, utbildningar och resurser som krävs för att representanter i lokala nätverk för värnpliktiga kvinnor ska kunna utföra uppdraget. På många förband är nätverket synonymt med NOAK, vilket delvis är problematiskt då NOAK är en organisation för anställda och delvis har andra mål. Å andra sidan bör NVK och NOAK ha ett nära samarbete för erfarenhetsutbyte. Nätverket inom Försvarsmakten ska vara inkluderande och inte särbehandlande.

Verksamheten borde rimligen stå på två ben där det ena är utbildande och öppen för både män och kvinnor medan det andra är nätverkande. NVK ska vara ett sammanhang för erfarenhetsutbyte värnpliktiga kvinnor emellan. Det som lyfts under mötena ska föras vidare via medinflytandeorganisationen och NVK måste vara en naturlig del av medinflytandesystemet. De styrningar som finns kopplat till nätverkets genomförande, återfinns i reglemente grund- och repetitionsutbildning (R GURU), är relativt få och vaga. Mötena måste ges den tid som krävs och ska inte konkurrera med annan verksamhet som är av vikt för utbildningen. Deltagandet i nätverket ska grundas i frivillighet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att genom medinflytandet tas de problem som är specifika för kvinnor och värnpliktiga kvinnors sociala utsatthet på allvar och åtgärdas,**
- att centrala rutiner för NVK utvecklas i *Reglemente Grund- och repetitionsutbildning (R GURU)*,**
- att Pliktrådets utredning *NVK – En utredning om nätverkets nutid, för nätverkets framtid* integreras in i *Reglemente Grund- och repetitionsutbildning (R GURU)*,**
- att samtliga värnpliktiga och anställda under inryckningsperioden får information om vad NVK innebär och om vad syftet med NVK är,**
- att värnpliktiga som väljs som representanter för NVK får utbildning och resurser som krävs för att utföra uppdraget,**
- att protokoll från NVK-möten ska tillgängliggöras för övriga värnpliktiga på förbandet i den omfattning som mötet beslutar,**
- att NVK-möten genomförs minst en gång i månaden under hela grundutbildningsperioden och att minst ett av dessa även inkluderar värnpliktiga män,**
- att en ordinarie NVK-representant och en ställföreträdare utses på respektive pluton, kompani/skvadron och förband,**
- att NVK-organisationen representeras i den övriga medinflytandeorganisationen, inklusive plutonens timme samt kompani/skvadron- bataljons – och**

förbandsnämnder,
att nätverksmöten genomförs under tjänstetid, och inte då andra värnpliktiga har ledigt,
att deltagande i nätverket påverkar utbildningen positivt,
att värnpliktiga meddelas om tid och plats för mötena minst en vecka innan mötet,
att det finns minst en lokalt ansvarig anställd för NVK-organisationen,
att den NVK-ansvariga är lämplig och rätt utbildad för dess uppgift,
att en NVK-representant ska kunna kalla till ett NVK-möte vid behov, så snart som möjligt,
att informations och erfarenhetsutbyte mellan NVK och NOAK uppmuntras, samt
att nätverksmötena genomförs under tjänstetid om inte nätverksorganisationen väljer att förlägga möten under annan tid.

2.1.7 Nätverk värnpliktig man (NVM)

På en del förband finns ett nätverk för värnpliktiga män. NVM syftar till att öppna diskussionen om och arbeta med jargong, bemötande, jämställdhet, värdegrund, machokultur och psykisk ohälsa. På så vis stärks även NVK:s arbete. På de förband nätverket finns har det gett en mycket positiv effekt på kulturen bland de värnpliktiga.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att de värnpliktiga ska ges möjlighet att en gång i månaden genomföra NVM-möte i syfte att belysa machokultur, jämställdhet och jargong, HBTQI+, psykisk ohälsa samt mäns roll i samhället och i försvaret,
att samtliga förband öppnar diskussion för problematik med machokultur,
att samtliga förband ges möjlighet att bedriva NVM för värnpliktiga, att information om vad NVM innebär och syftar till förmedlas, samt att minst ett av dessa möten i så fall ska vara obligatoriska för samtliga värnpliktiga män,
att nätverksmötena genomförs under tjänstetid,
att deltagande i nätverket påverkar utbildningen positivt,
att tid och plats för mötena når ut till de värnpliktiga minst en vecka innan mötet,
att det finns en ansvarig anställd likt NVK. Den ansvariga ska följa upp problem som tas upp på möten,
att förbandet utser en anställd som håller i dessa möten, samt hjälper till att starta upp mötena för att säkerställa att de värnpliktiga får goda förutsättningar att genomföra dessa,
att NVM-mötena ges möjlighet att genomföras samtidigt som NVK-mötena,
att mötet protokollförs och att protokollet tillgängliggörs för övriga värnpliktiga på förbandet i den omfattning som mötet beslutar, samt
att samarbete mellan NVK och NVM uppmuntras.

2.1.8 Nätverk värnpliktig HBTQI+

På vissa förband finns det en jargong och kultur gällande HBTQI+ personer som inte är helt acceptabel. För att motarbeta detta kan det upprättas ett nätverk för HBTQI+ personer. Detta kan bidra till att skapa en trygg plats för berörda individer och öppna upp möjligheten för stöttning från andra värnpliktiga på förbandet. Om nätverket vill representeras i medinflytandeorganisationen får de utse representanter.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att minst ett inledande informationsmöte om HBTQI+ - nätverket, där det bland annat delges vem som är nätverkets kontaktperson, ska genomföras vid inryck,
- att en anställd person finns som ansvarar för HBTQI+ frågor och kan påbörja ett nätverk om det önskas från totalförsvarspliktiga,
- att om en HBTQI+ förtroendevald utses ska denna ha möjlighet att delta i utbildning för förtroendevalda,
- att om nätverket önskar får de välja ansvariga som representerar nätverket på nämnder,
- att möten genomförs med bestämda intervaller som passar de totalförsvarspliktigas behov,
- att det finns möjlighet för förbandsöverskridande erfarenhetsutbyten för totalförsvarspliktiga HBTQI+ personer.
- att nätverksmötena genomförs under tjänstetid,
- att deltagande i nätverket inte påverkar utbildningen negativt,
- att tid och plats för mötena når ut till de värnpliktiga minst en vecka innan mötet,
- att en individ som vill prata med en kontaktperson för HBTQI+ -nätverket inte ska ifrågasätta, samt
- att mötet protokollförs samt att övriga värnpliktiga kan ta del av det som sägs på mötet i den mån som de närvarande på mötet beslutar.

3. Arbetsmiljö och säkerhet

3.1 Utrustning och materiel

Utbildande myndighet ska tillhandahålla den utrustning som behövs för att lösa tjänsten. Värnpliktiga vittnar emellertid om bland annat otillräcklig tilldelning av underkläder för att byta varje dag under en vecka och att de tvingas komplettera med civil utrustning, såsom löparskor och armbandsur. Försvarsmakten måste skyndsamt ta fram och tilldela alternativ när sådant fattas.

Det är anmärkningsvärt att Försvarsmakten, som aktivt arbetar för en ökad rekrytering av kvinnor, fortfarande inte anpassat uniformssystemet och utrustning till kvinnor, trots att kvinnor tjänstgjort i alla militära befattningar i snart fyra decennier. Med en ökad mångfald ökar behovet av för individen, anpassad utrustning.

Vidare kan inte tillåtas att persedlar är så pass dåligt passande att de åsamkar de totalförsvarspliktiga skador. Utrustning som kängor och ryggsäck bör vara värnpliktiga tillhanda innan inryck. Tilldelningen av materiel skall ses som en del i skadeförebyggande åtgärder. Detta då det ger den värnpliktiga möjlighet att marschträna och gå in kängor så att dessa inte orsakar onödiga skada vid inryck.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att det finns för tjänsten och geografiskt läge, i tillräcklig mängd och för individen passande utrustning i rätt storlekar,**
- att värnpliktiga har möjlighet att byta underkläder, strumpor och tröjor en gång per dag under en tjänstevecka genom antingen tillräcklig tilldelning eller tvättbyte,**
- att utrustningen inte orsakar skador eller utgör en verksamhetsrisk,**
- att ingen värnpliktig kvinna lider fysisk skada av de underkläder som tilldelas av Försvarsmakten,**
- att kvinnor som genomför grundutbildning ska ha rätt att använda både kalsonger och trosor tills dess att Försvarsmakten tillhandahåller tillfredsställande underkläder för kvinnor och vid behov fler,**
- att utbildande myndighet erbjuder fler än en variant av kängor,**
- att armbandsur av tillfredsställande standard tilldelas samtliga värnpliktiga,**
- att skador som kan kopplas till materiel, dokumenteras med skadeanmälan eller avvikelserapportering för att möjliggöra utvärdering och uppföljning,**
- att Försvarsmakten tillhandahåller glasögon samt slipade skyddsglasögon till värnpliktiga med behov av synkorrigering,**
- att syninsatser till skyddsmask förbättras och tilldelas samtliga värnpliktiga med behov vid inryck,**
- att totalförsvarspliktiga informeras om materielläget på kompaninämnd, då det berör deras materiel,**
- att Försvarsmakten tillhandahåller värnpliktiga av trosuppfattning huvudbonad som är anpassad för verksamheten,**
- att totalförsvarspliktiga tillhandahålls materiel såsom sovsäckar och handskar som klarar de temperaturerna där de skall verka,**
- att totalförsvarspliktiga under grundutbildning tilldelas den nyaste utrustningen,**
- att utrustning som utgör en skaderisk, exempelvis Stridsäck 2000, förbjuds,**
- att Försvarsmakten tar fram en hijab utifrån religiösa och verksamhetsmässiga krav samt bestämmelser för dess bärande,**

att utbildande myndighet i största möjliga mån ger ut utrustning innan inryck,
att totalförsvarspliktiga tilldelas ergonomiska sulor,
att Försvarsmakten ska hålla samma moderna standard på kroppsskydd på samtliga förband för totalförsvarspliktiga,
att om Försvarsmakten inte kan tillhandahålla ändamålsenlig utrustning ska den totalförsvarspliktiga tillåtas nyttja egen införskaffad utrustning,
att Försvarsmakten ska tillse att varje totalförsvarspliktig har tillgång till ett vattentätt regnställ, och minst ett par vattentäta handskar,
att utbildande myndighet tillhandahåller den utrustning den totalförsvarspliktiga är utbildad på och som krävs för att genomföra sin befattning,
att Försvarsmakten tillhandahåller förbrukningsmateriel såsom hårsnoddar, hårnålar och hårprodukter till värnpliktiga utifrån behov,
att vid brist av materiel ska materielen flitigt prioriteras till de befattningar som bedömt finner störst behov,
att ny utrustning som skall tas i bruk först provas på de förband där det ska införas,
att kvinnor under grundutbildning, vid behov, har rätt att få ut ett större antal underkläder,
att Försvarsmakten decentraliserar utrustningslager i syfte att förkorta beställningstider för ny materiel,
att förbanden kan ge ut materiel utöver det som värnpliktiga ska tilldelas, om så önskas av förbanden,
att förband förlagda i miljö där det större del av året är snötäckt miljö ska ha tillgång till en snöuniform,
att ny utrustning som skall tas i bruk först provas på det förband där det ska införas,
att kvinnor under grundutbildning, vid behov, har rätt att få ut ett större antal underkläder, samt

3.2 Boendemiljö, lokaler och vistelseutrymmen

De totalförsvarspliktiga har rätt att bära civila kläder på tjänstefri tid och ska ha tillgång till ett låsbart skåp för förvaring av civila kläder och personliga tillhörigheter. Utöver detta tillbringar de flesta totalförsvarspliktiga mycket lediga tid på logementet. För att göra den tiden så meningsfull som möjligt bör de totalförsvarspliktiga ha rätt att få utrusta logement och dagrum efter egen förmåga med exempelvis kaffekokare, vattenkokare, dekorationer, TV, radio, spel, böcker eller liknande.

På kaserner och fartyg kan den personliga integriteten vara svår att upprätthålla. I vissa fall saknas duschdraperier, sanitetsoppåse och toaletter med fungerande lås, vilket skapar en otrygg miljö för individen. Detta måste åtgärdas.

Utbildande myndighet ansvarar för de totalförsvarspliktigas utbildningsmiljö. Det är inte acceptabelt att logement, lokaler, föreläsningssalar och dylikt håller en undermålig standard. Hälsovådliga betingelser, såsom fuktskador eller dålig ventilation, får inte förekomma. Försvarsmakten bör också arbeta för att motverka vandalism av olika slag, såsom klotter och skadegörelse. Försvarsmakten bör även aktivt arbeta för en närmare, bättre och mer effektiv diskussion med Fortifikationsverket. Detta i syfte att öka mängden vidtagna åtgärder vid respektive uppkommet problem.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att samtliga totalförsvarspliktiga får ett låsbart utrymme av tillfredsställande storlek för

- förvaring av personliga tillhörigheter,**
- att **samtliga kaserner och fartyg har tillräckligt med toaletter och duschutrymmen som säkerställer den enskildes integritet,**
- att **miljön i byggnader och lokaler där totalförsvarspliktiga vistas håller en hälsoenlig standard,**
- att **det finns tillgång till dag- eller uppehållsrum på samtliga boenden,**
- att **det finns tillgång till skrivare i samtliga kaserner,**
- att **det finns tillgång till tvättmaskiner och tvättmedel,**
- att **det finns tillgång till förvaring av kyl- och frysvaror och möjlighet att värma dem i mikrovågsugn,**
- att **det finns tillgång till vattenkokare eller varmvattendispenser i samtliga kaserner,**
- att **utbildande myndighet inte nyttjar undantagstillstånd för boenden som inte är godkända för det antalet totalförsvarspliktiga som bor där,**
- att **fel och brister i lokalerna som anmäls åtgärdas skyndsamt oavsett kommande planer för byggnaden, samt att återkoppling sker till berörda,**
- att **sängar, kuddar och täcken håller god standard som garanterar en god återhämtning,**
- att **Försvarsmakten aktivt arbetar för att förbättra och effektivisera sin relation med Fortifikationsverket,**
- att **förbanden i god tid ska anpassa lokalerna och logementen till antalet inryckande,**
- att **vårdlokaler ska vara godkända för användande av CLP samt SMX vad gäller säkerhetsbestämmelser om bland annat ventilation, samt**
- att **förbanden i god tid ska anpassa lokaler och logement efter antal intryckta, oavsett om det finns kommande planer för byggnaden. Problem som kommer upp ska åtgärdas skyndsamt.**

3.3 Hänsyn till klimat och miljö

Förbandsverksamheten har ibland ett respektlöst förhållningssätt till de resurser och materiel förbandet nyttjar. För att uppnå en ökad miljömedvetenhet och ett hållbarhetsperspektiv i verksamhet som berör värnpliktiga och deras vardag, måste utbildande myndighet liksom samhället anpassa sig. Militär verksamhet är inte en miljövänlig verksamhet, men vardagen för den enskilde som genomför utbildning kan och bör vara det i så stor utsträckning som möjligt.

I nuläget ter sig miljöarbetet olika från förband till förband. Miljömedvetenheten och viljan att arbeta med dessa frågor skiljer sig åt. Därför måste utbildande myndighet eftersträva att alla förband, under hela utbildningen, tar hänsyn till verksamhetens miljöpåverkan och aktivt arbetar för en mer hållbar utveckling. I det här arbetet ska även god relation med FIHM (Försvarsinspektören för Hälsa och Miljö) hållas, samt inkludera totalförsvarspliktiga i den dialogen.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att **utbildande myndighet prioriterar sin resursanvändning aktivt,**
- att **slösaktigt användande av materiel, både på kasern och ute i fält, ska beivras,**
- att **utbildande myndighet ska värna om miljön samt ta hänsyn till miljön vid all verksamhet,**
- att **utbildande myndighet ska utveckla och stärka sitt miljöarbete,**

- att utbildande myndighet ska hålla en nära relation till FIHM (Försvarsinspektören för Hälsa och Miljö) samt inkludera totalförsvarspliktiga i den dialogen,**
- att förbandet ska råda om att miljö inför som en punkt på plutonens timme för att öka medvetenhet om klimatet och lyfta viktiga frågor i detta ämne,**
- att Försvarsmakten utreder huruvida man kan minska utsläppen från Försvarsmaktens fordon, utan att kompromissa den utbildning som ska bedrivas, samt**

3.4 Tillgång till kommunikation och media

I dagens samhälle finns ett stort behov av tillgång till internet dygnet runt för att hålla sig uppdaterad. Utbildande myndighet måste tillse att Sveriges totalförsvarspliktiga har tillgång till internet för kommunikation och informationsinhämtning. Vidare ska det ges goda möjligheter för totalförsvarspliktiga att ta del av nyhetshändelser genom dagstidningar, tidskrifter och TV. Att vara ute i fält eller till sjöss innebär för en värnpliktig absolut isolation från omvärlden. Uppdatering kring omvärldsläget; lokalt, nationellt och internationellt, är därmed omöjligt, om inte utomstående kan sprida den informationen.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga har kostnadsfri tillgång till ett välfungerande Wi-Fi i allmänna utrymmen, soldathem, kasern och dylikt,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga ges goda möjligheter att ta del av dagstidningar, tidskrifter och TV-sändningar,**
- att det finns öppna internetdatorer tillgängliga för de totalförsvarspliktiga som kontinuerligt uppdateras till en tillfredsställande standard, samt kopplas till en för de totalförsvarspliktiga tillgänglig skrivare,**
- att totalförsvarspliktiga i fält eller till sjöss blir orienterade om allmänviktiga nyheter lokalt, nationellt och internationellt, samt**
- att totalförsvarspliktiga i fält eller till sjöss ges möjlighet att läsa aktuella nationella nyhets/dagstidningar.**

3.5 Fritid

Många totalförsvarspliktiga utbildas långt ifrån sin hemort och har inte möjlighet att åka hem på kvällarna. Förbanden måste tillse att de totalförsvarspliktiga kan ha en meningsfull fritid på tjänstefria kvällar och helger. Därför är det viktigt att de totalförsvarspliktiga får ta del av stom- och veckoplaner för utbildningen där de själva kan se när de till exempel har en tjänstefri kväll. Detta för att kunna planera sin återhämtning på bästa sätt. Förbanden bör även tillse att de totalförsvarspliktiga kan utnyttja fritiden på ett tillfredsställande sätt på förbandet eller i nära anslutning. Det är därför av största vikt att förbandet håller god dialog med fritidssamordnare vid förbanden samt med närliggande soldathem. För att värnpliktiga även ska få en god återhämtning i hemmet bör de få minst två dagars permission per påbörjad vecka i tjänst, medräknat dagarna för hem och återresa.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga får ta del av stom- och veckoplaner minst en vecka i förväg,**
- att fritidssamordnare, soldathemmet och andra relevanta aktörer får ta del av stom- och veckoplaner över utbildningen,**
- att utbildande myndighet avsätter medel avsedda för totalförsvarspliktiga fritid,**

- att alla förband ska verka aktivt för att öka utbudet av fritidsaktiviteter för de totalförsvarspliktiga, samt tillgodose att det finns lokaler tillgängliga för att bedriva dessa aktiviteter på förbanden och/eller i dess närhet,
- att värnpliktiga får transportmöjligheter för fritidsaktiviteter utanför förbandet,
- att information om möjliga fritidsaktiviteter/friskvårdsanläggning på förbandet tydligt delges de värnpliktiga vid inryck,
- att förbanden tillsätter en fritidssamordnare eller någon med motsvarande ansvar,
- att fritidssamordnare för förbandet aktivt stödjer soldathemsförståndarens verksamhet, samt
- att värnpliktiga får minst tre lediga kvällar per påbörjad vecka i tjänst om inte särskilda skäl för fler kvällstjänster anges och godkänns av ledning på utbildande enhet.

3.6 Mens

I de instruktioner som finns gällande hygien i fält nämns inte hur mens ska hanteras. Eftersom exempelvis fempunktsvätt och rakning beskrivs ska även flera alternativ för hantering av mens i fält beskrivas. Alla ska ges goda förutsättningar för att kunna sköta sin hygien. SoldF bör uppdateras så att information om hygien för bägge kön finns, inklusive mens i fält.

Eftersom kvinnor lyder under samma lag som män i frågan om totalförsvarsplikt och grundutbildning ska samtliga därför få samma förutsättningar för att genomföra den. Att värnpliktiga erbjuds mensskydd kostnadsfritt och lättillgängligt under hela grundutbildningstiden är en viktig förutsättning. Forsvarsmakten erbjuder detta från och med januari 2021 och så ska det förbli.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att samtliga totalförsvarspliktiga som har behov av mensskydd tilldelas detta i önskad storlek och modell,
- att mensskydd finns lättillgängliga på toaletter i kaserner, i tältlagslådor, ombord på fartyg, i fordon osv,
- att samtliga värnpliktiga tilldelas mensskydd i packningen/uniformen för att vid behov hjälpa sina kamrater,
- att mens-kit i en necessär tilldelas totalförsvarspliktiga innehållande mensskydd, våtservetter, intimservetter, plastpåsar, plasthandskar och liknande tilldelas totalförsvarspliktiga samt att dessa enkelt kan fyllas på vid behov, mens-kitet skall tilldelas med tillhörande vattentät zip-loc påse (motsvarande) för att säkerställa vattentät förvaring,
- att SoldF kompletteras med instruktioner för hygien och mens av sakkunniga samt
- att utbildning i hygien och mens håller hög standard och genomförs för samtliga värnpliktiga och anställda, samt
- att totalförsvarspliktiga vid behov får tillräckligt med tid att byta mensskydd.

3.7 Dokumentation av utbildning

En kamera ska finnas tillgänglig på plutonsnivå och minst en totalförsvarspliktig per pluton med utbildning ska vara fotoansvarig. Bilderna blir ett minne som kan visas för anhöriga och de blir också reklam som visar och sprider information till samhället om totalförsvarsplikten.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att tydliga direktiv gällande vad som inte får fotograferas tillkännages,**
- att minst en totalförsvarspliktig per grupp ska ha fotoutbildning, fototillstånd och tillgång till kamera vid lämpliga tillfällen,**
- att alla totalförsvarspliktiga ska få tillgång till bilder godkända av förbandet, samt**
- att godkännande av fototillstånd och bilder sker inom en rimlig tidsram.**

3.8 Etnicitet, kultur och trosuppfattning

Totalförsvarsplikten är en angelägenhet för hela Sveriges befolkning. Utbildande myndighet bör säkerställa att individer med olika etnicitet, kultur eller trosuppfattning kan genomföra utbildning utan att göra avkall på sin personliga övertygelse. Exempelvis bör de vars religion påbjuder bruk av huvudbonad medges detta, på ett sätt så att säkerheten upprätthålls. Försvarsmakten genomsyras av en kristen grundsyn och organisationen saknar kunskap om andra religioner, dess kultur och utövande. Det gör att utövande av andra religioner lätt avfärdas då det anses som en begränsning för verksamheten. Genom att öka kunskapen kan Försvarsmakten i större utsträckning anpassa verksamheten så att individen kan utöva sin tro med minimala begränsningar för verksamheten samt säkerställa att säkerheten upprätthålls.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildande myndighet tillgodoser religiösa behov som totalförsvarspliktiga har, om omständigheterna tillåter,**
- att myndigheterna (Försvarsmakten och Plikt- och prövningsverket) tydligt informerar om att värnpliktiga inte tvingas delta vid korum eller andra religiösa aktiviteter, samt**
- att totalförsvarspliktiga under grundutbildning har rätt att vara tjänstlediga vid religiösa högtider inom ramen för deras trosuppfattning.**

3.9 Fysisk träning

Det ställs höga krav på individens fysik under plikttjänstgöring. Därav måste bland annat styrketräningslokal, elljusspår och sporthall innehålla adekvat utrustning och vara av god kvalitet. Lokalerna måste finnas i direkt anslutning till utbildningsplatsen. Totalförsvarspliktiga ska inte nedprioriteras till förmån för anställda.

Totalförsvarspliktiga med stillasittande tjänster ska ges möjlighet till fysisk träning på tjänstetid, minst tre timmar per vecka uppdelat på minst två tillfällen.

Under grundutbildning kommer en del totalförsvarspliktiga skadas så pass allvarligt att rehabilitering krävs. Det är inte alltid självklart att värnpliktiga ges möjlighet att genomföra träning i rehabiliteringssyfte. Detta kan i sin tur leda till att värnpliktiga tvingas avskrivas trots att det kunnat undvikas. Därav bör det tydligt framgå och tillåtas att värnpliktiga under tid för fysisk träning ska ha möjlighet till rehabilitering om de har en skada som kräver detta.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att schemalagd fysisk aktivitet relevant för befattning, genomförs minst tre timmar i veckan uppdelat på minst två tillfällen,**
- att tillgång till träningsfaciliteter av god kvalitet med adekvat utrustning, i direkt anslutning till utbildningsplatsen medges senast efter den grundläggande soldatutbildningen,**

- att teoretisk utbildning i fysisk träning, mental styrka och skadeförebyggande träning för vanliga tjänsteskadorna ges,**
- att totalförsvarspliktiga har samma tillgång till träningsfaciliteter som övrig personal,**
- att totalförsvarspliktiga med skador ska genomföra rehabilitering under tjänstetid,**
- att totalförsvarspliktiga inte ska tvingas delta i ordinarie fysisk träning om de har fysiska skador konstaterade av försvarshälsan eller civil sjukvård, samt**
- att fys-ansvarig på förbandet får tydlig redogörelse för vad som förväntas av denne samt vilka fysiska aktiviteter denna förväntas och tillåts genomföra.**

3.10 Utbildningsmiljö

3.10.1 Ingen ska lida fysisk eller psykisk skada

De totalförsvarspliktigas utbildningsmiljö ska vara så god att ingen lider fysisk eller psykisk skada.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att de totalförsvarspliktigas utbildningsmiljö ska vara så god att ingen lider fysisk eller psykisk skada.**

3.10.2 Psykosocial arbetsmiljö

Sveriges totalförsvarspliktiga tar starkt avstånd från alla former av trakasserier, rasism, kränkningar och diskriminering. Försvarsmakten ska spegla de demokratiska värderingar som samhället bygger på. Myndigheten ska arbeta aktivt för att motverka diskriminering. Samtliga enheter ska ha en handlingsplan för att både motverka och hantera diskriminering eller andra kränkande beteenden.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildande myndigheter arbetar förebyggande och har nolltolerans mot ovälkommet beteende,**
- att befäl som utbildar totalförsvarspliktiga har tillräcklig utbildning för att skapa och upprätthålla en god psykosocial arbetsmiljö,**
- att samtliga utbildande enheter genomför minst två praktiska utbildningspass för totalförsvarspliktiga med relevanta stödfunktioner för att motverka diskriminering och ovälkommet beteende, samt**
- att samtliga utbildande enheter etablerar en handlingsplan för att både motverka och hantera diskriminering och ovälkommet beteende.**

3.10.3 En försvarsmakt

Det avstånd som idag finns mellan förbanden och försvarsgrenarna bygger murar mellan värnpliktiga och befäl på olika platser som i grunden har mycket gemensamt. Det är underkänt att förakt mot varandra fortfarande tillåts och uppmuntras i dagens försvarsmakt. Att arbeta tillsammans mot gemensamma mål, oavsett om det är strid eller medinflytande, är vägen till framgång. Försvarsmakten bör informera samhället om de samarbeten som sker mellan försvarsgrenar och förbanden.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att Försvarsmakten aktivt arbetar för att öka förståelsen mellan försvarsgrenarna hos både värnpliktiga, anställda och officerare,**

- att Försvarsmakten aktivt arbetar för att öka förståelsen mellan närliggande förband hos både värnpliktiga, anställda och officerare, samt**
- att Försvarsmakten arbetar för att främja olika nätverk mellan och inom olika enheter.**

3.11 Diskriminering

Inom Försvarsmakten råder nolltolerans mot alla typer av ovälkommet beteende. Överträdelse efter disciplinåtgärd leder till avskrivning efter granskningsnämnd. I syfte att klargöra vad dessa överträdelser innefattar är det därför lämpligt att genomföra ett informationsmöte om diskrimineringsgrunderna med både värnpliktiga och befäl. Utbildande myndighet ska i alla lägen verka för ett öppet klimat, utan risk för repressalier.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att regelbundna informationsmöten om frågor som belyser diskrimineringsgrunder genomförs,**
- att den utbildande myndigheten informerar om påföljder och konsekvenser av ovälkommet beteende,**
- att överträdelser efter disciplinåtgärder ska leda till granskningsnämnd, samt**
- att totalförsvarspliktiga under grundutbildning utbildas om de olika diskrimineringsgrunderna.**

3.11.1 Sexuella trakasserier och övergrepp

Sveriges totalförsvarspliktiga tolererar inte sexuella trakasserier och övergrepp i någon form. Utbildande myndighet ska hantera övergrepp och trakasserier enligt svensk lag och aktivt arbeta för att utbildningsmiljön ska vara trygg och säker för alla.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att det ska råda nolltolerans mot sexuella trakasserier och övergrepp,**
- att utbildningsmiljön ska vara trygg och säker för alla,**
- att det vid misstanke om sexuella trakasserier eller övergrepp görs en åtalsanmälan,**
- att såväl offer som förövare delges handlingsplan för hur deras ärende kommer hanteras,**
- att utbildande myndighet årligen kartlägger sexuella trakasserier och vidtar åtgärder för att stoppa dessa,**
- att personal som hanterar totalförsvarspliktiga har kunskap om hur de ska hantera trakasserier och övergrepp,**
- att utbildande myndighet informerar samtliga totalförsvarspliktiga om hur sexuella trakasserier anmäls, vad konsekvenserna för den skyldige kan bli, vilka stödfunktioner som finns samt hur organisationen arbetar för jämlikhet och jämställdhet,**
- att det vid alla former av sexuella övergrepp och trakasserier startas en utredning i samråd med den utsatte, samt**
- att utbildande myndighet informerar om möjligheten till att rapportera trakasserier anonymt till chefer eller funktioner över plutonsnivå.**

3.11.2 HBTQI+

På vissa förband finns det en jargong och kultur gällande HBTQI+ personer som inte är acceptabel. För att motverka detta ska frågan om diskriminering mot HBTQI+ personer aktivt inkluderas i arbetet mot diskriminering. För att öka kunskapen och förståelsen inom ämnet ska utbildning ges till samtliga anställda och totalförsvarspliktiga.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att nedlåtande språkbruk gällande HBTQI+ motarbetas,**
- att utbildning gällande HBTQI+ ska ges till samtlig personal, samt**
- att frågan om diskriminering mot HBTQI+ personer aktivt inkluderas i arbetet mot diskriminering.**

3.12 Hälsa

3.12.1 Psykisk hälsa

Den psykiska hälsan hos enskild individ förändras under utbildningens gång. Psykiskt välmående ska alltid vara prioriterat. Det ska tydligt framgå på förbanden att det finns tillgång till psykolog och samtalsstöd. Befäl och totalförsvarspliktiga ska känna till symptom på psykisk ohälsa och veta vilka åtgärder som ska vidtas. Det är av stor vikt att de totalförsvarspliktiga får professionell vård vid behov.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga och all personal får utbildning i förebyggande arbete, hantering och vanliga symptom på psykisk ohälsa,**
- att det finns tillräckliga resurser för att vid behov genomföra stödjande samtal med utomstående person,**
- att totalförsvarspliktiga vet var och hur de kan få hjälp om de mår psykiskt dåligt,**
- att totalförsvarspliktiga som är i behov av psykiskt stöd under utbildning snabbt får nödvändig hjälp och vård,**
- att totalförsvarspliktiga ges verktyg för att främja psykisk hälsa av utbildad personal som är lämplig för uppgiften,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga ska ha information om och tillgång till samtalsstöd och fysiska samtal med psykolog,**
- att förbanden har riktlinjer för att minska stigmatisering av psykisk ohälsa och hur befäl ska agera vid upptäckt eller misstanke om psykisk ohälsa,**
- att utbildande myndighet bekostar nödvändig civil sjukvård,**
- att förbandets medicinska enhet remitterar totalförsvarspliktiga till uppföljande civil sjukvård och full rehabilitering vid avbrott grundat av psykiska skäl, samt**
- att alla totalförsvarspliktiga vid inryck ska träffa värnpliktskonsulent, försvarshälsa och psykolog samt bli informerade om dess olika funktioner.**

3.12.2 Fysisk hälsa

Den fysiska påfrestningen som en totalförsvarspliktig utsätts för under utbildning är krävande, vilket ställer höga krav på utbildande myndighet att förebygga liksom hantera fysisk ohälsa. Stress och utmattning kan öka risken för fysiska skador. Således måste den utbildande myndigheten, för att de totalförsvarspliktigas välmående ska bibehållas, följa upp den fysiska hälsan under hela

utbildningstiden. Om en totalförsvarspliktig skadas ska skadan tas på allvar och den totalförsvarspliktiga ska få den vård som behövs och vid behov remitteras till civil vårdinrättning. Staten måste efter utbildningens slut ansvara för att stötta de totalförsvarspliktiga i behov av rehabilitering för skador som uppstått under plikttjänstgöringen.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga vid behov ska ha möjlighet att uppsöka vård,**
- att medicinska begränsningar ska respekteras oinskränkt,**
- att totalförsvarspliktiga får utbildning i hur de själva kan förebygga fysisk ohälsa och skador,**
- att utbildande myndighet står för kostnaderna för remitterad civil sjukvård liksom full rehabilitering,**
- att totalförsvarspliktigas skade- eller sjukanmälan tas på allvar och inte skambeläggs,**
- att utbildande myndighet ansvarar för transport av skadad under skadeperioden samt under eventuell rehabiliteringstid,**
- att en värnpliktig fys-ansvarig utses på varje pluton för att i samråd med befäl följa upp och komplettera plutonens fysiska status,**
- att befäl inte gör en egen bedömning som går emot Försvvarshälsans eller extern sjukvårdsinstans bedömning gällande den totalförsvarspliktigas återhämtning samt redan befintliga skador,**
- att värnpliktiga ska få lättillgänglig information på vad försvaret kan bistå med när det kommer till sjukvård och hjälp för en optimerad fysisk hälsa, samt**
- att samtliga totalförsvarspliktiga kvinnor har möjlighet att ta järnbristprov vid inryck.**

3.12.3 Vaccin

De flesta som är uppvuxna i Sverige har följt det allmänna vaccinationsprogrammet för barn. Utbildande myndighet ska erbjuda vaccinering till de individer som inte fått vaccination från det allmänna vaccinationsprogrammet. För att säkerställa att en säker utbildning kan genomföras för den värnpliktiga ska Försvvarsmakten erbjuda gratis vaccination mot infektionssjukdomar som den värnpliktiga kan komma i kontakt med under sin utbildning. Alla Sveriges totalförsvarspliktiga ska även erbjudas vaccin mot TBE, oavsett var i Sverige de utför sin tjänst. Vaccinering ska enbart ske efter medgivande från individen.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att samtliga totalförsvarspliktiga erbjuds gratis vaccination med vaccin som ingår i det allmänna vaccinationsprogrammet, samt**
- att samtliga totalförsvarspliktiga erbjuds gratis vaccin mot sjukdomar som de kan utsättas för under utbildningen. Detta ska även gälla tredje dosen av TBE.**

3.12.4 Sjuklogement

När totalförsvarspliktiga skadar sig eller insjuknar huseras de på sjuklogement för att ges möjlighet till återhämtning. Dock vittnar totalförsvarspliktiga om att de glöms bort när de är på sjuklogement. Befäl som glömmar att beställa mat, receptfria läkemedel saknas och stödmateriell är ingen självklarhet. Ofta saknas tillgång till böcker, internet eller täckning för mobiltelefon. Detta skapar inte goda förutsättningar för ett gott tillfrisknande för den totalförsvarspliktiga.

För en fungerande sjukhantering krävs att förbanden inte delegerar ansvaret för sjuklogement och sjukmönstring till annan totalförsvarspliktig. Förbanden ska ansvara för att anställd personal ansvarar för sjuklogementen och de totalförsvarspliktiga som vistas där.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att det ska finnas sjuklogement med adekvat boendestandard,**
- att det ska finnas tydliga skriftliga riktlinjer vid omhändertagande av sjuka och skadade i sjuklogement,**
- att det ska finnas en kontaktperson dygnet runt för de som befinner sig på sjuklogement. Kontaktpersonen ska även följa upp de som befinner sig på sjuklogement minst en gång per dygn,**
- att de som förläggs på sjuklogement kan vistas utomhus och ta emot leveranser på ett smittsäkert sätt,**
- att de som förläggs på sjuklogement ska ges möjlighet till hemresa om den kan ske på smittsäkert sätt,**
- att sjuka som förläggs på sjuklogement får tillgång till transport till och från hälsofaciliteter utanför utbildningsplatsen,**
- att utbildande myndighet ska fastställa en lägstanivå för rutinhäntering av sjuka i fält, samt att information om denna rutin delges de totalförsvarspliktiga,**
- att befäl är ytterst ansvariga för att individer som är förlagda på sjuklogement förses med mat, läkemedel och andra förnödenheter,**
- att totalförsvarspliktiga ska, om möjligt, få ta del av utbildning från sjuklogement genom studier på ett smittsäkert sätt för att inte missa vitala delar av utbildningen, samt**
- att sjuklogementen i första hand endast ska användas för förläggning av sjuka och inte ha någon ytterligare funktion utöver det som kräver onödig kontakt med de sjuka.**

3.12.5 Anpassning vid pandemi och kris

Värnpliktsutbildningen syftar till att krigsförbanden ska klara sina uppgifter i krig. För att uppnå dessa krävs intensiv övningsverksamhet, liksom regelbunden och ordentlig återhämtning för de värnpliktiga.

Covid 19-pandemin har tydliggjort behovet av riktlinjer för hur Försvarmakten ska hantera situationer då utbildningsschemat måste justeras och permissioner ställas in med hänvisning till omvärldsläge eller behov i verksamheten. Inställda permissioner har varit verklighet för de flesta värnpliktiga under de senaste utbildningsåren som präglats av Covid-19, ofta med otillräcklig återhämtning och psykisk ohälsa till följd. Försvarmakten måste ta fram gemensamma riktlinjer för att säkerställa att de värnpliktiga ges en reell möjlighet till återhämtning, även om permissioner ställs in.

Vidare är det viktigt att restriktioner som åläggs de värnpliktiga vid risk för smittspridning eller vid beredskap är rimliga och inte inskränker deras frihet och rättigheter mer än nödvändigt. Detta för att gynna de värnpliktigas hälsa och välmående, samt för att inte skapa en negativ uppfattning av Försvarmakten då oproportionerliga och omotiverade frihetsinskränkningar riskerar att skada myndighetens förtroende i de värnpliktigas ögon. Värnpliktiga ska vid permissions- och kasernförbud ha möjlighet att besöka matbutiker, motionera utanför regements- och flottilsområdet samt ta emot leveranser, förutsatt att det går att göra på ett säkert sätt

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att Försvarsmakten i samråd med Pliktrådet ska ta fram riktlinjer som ska följas av förbanden under pandemi eller kris, eller vid andra perioder med indragna permissioner,**
- att Försvarsmakten i samråd med Pliktrådet ska upprätta bestämmelser om rätten till återhämtning och gemensamma aktiviteter under perioder med indragen permission, samt**
- att de helger som egentligen skulle varit tjänstefria ägnas åt återhämtning och endast lättare utbildning, och kompenseras för vid ett senare tillfälle.**

3.12.6 Kost

En värnpliktsutbildning är krävande och energibehovet för de ineliggande måste tillgodoses genom tillräckligt mängd mat varje dag. Kosten ska åtminstone tillgodose en fullvuxens genomsnittliga kaloribehov oavsett om det gäller militärrestauranger, ISO eller portionsförpackad mat. Utbildande myndighet ska också tillses att individer med föranmäld specialkost alltid får den mat de ska ha. Vid ankomst till utbildningsplatsen under kvällstid efter en permission ska kvällsmål finnas att tillgå. Det är också önskvärt att matsedeln är varierad.

Dessa saker är idag ingen självklarhet. För att basala saker som kost och energibehov skall kunna fungera bör samtliga militärresturanger som tillhandahåller förplägnad för totalförsvarspliktiga kontrolleras och granskas noggrant av myndigheten som även skall bära ansvaret för att kvaliteten upprätthålls. Möjligheten för myndigheten att driva militärresturanger i egen regi ska även säkerställas.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att samtliga totalförsvarspliktiga, oavsett kostavvikelser, får den kost de ska ha och behöver för att klara av tjänsten,**
- att utgångspunkten ska vara att totalförsvarspliktiga som befinner sig inom utbildningsenhetens område äter i militärresturangen,**
- att samtliga förband med totalförsvarspliktiga tillhandahåller en egen militärresturang, med mat som lagas på plats,**
- att samtliga militärresturanger kontrolleras och granskas noggrant av myndigheten som även skall bära ansvaret för att kvaliteten upprätthålls,**
- att totalförsvarspliktiga på kasern, i fält eller till sjöss tilldelas mat så de blir mätta om inte utbildningen kräver undantag,**
- att myndigheten ges möjlighet att driva militärresturanger när kvalitetskraven ej uppfylls, samt**
- att ingen totalförsvarspliktig med specialkost ska tvingas eller på något sätt blir påtäckta att äta något annat än deras specialkost.**

3.13 Verksamhetssäkerhet

Många värnpliktsutbildningar innefattar hantering av farlig materiel, såsom fordon, vapen och sprängmedel. Till följd av detta skadas årligen ett stort antal värnpliktiga på grund av bristande säkerhet. Skadorna innebär lidande för individen såväl som kostnader för samhället. För att skapa en säkrare utbildningsplats under tjänstetid, behöver säkerhetsarbetet förbättras både centralt och lokalt inom Försvarsmakten. Ett led i detta är att förtroendevalda skyddsassistenter inkluderas i

verksamheten och hjälper till att utveckla densamma.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildande myndighet tillser att skyddsassistenternas roll får en tydligare beskrivning som samtliga värnpliktiga tilldelas,**
- att förtroendevalda skyddsassistenter ges väsentlig utbildning inom rimlig tid i sin roll och dess syfte,**
- att utbildande myndighet arbetar aktivt med att förbättra, utveckla och utbilda för att öka säkerheten under totalförvarsutbildningar,**
- att skyddsronder ska genomföras regelbundet på förbandet och skyddsassistent ska ha rätt att medverka under tjänstetid,**
- att skyddsassistenter ges möjlighet till regelbundna möten med övriga skyddsassistenter och verksamhetssäkerhetsofficer på utbildningsplats,**
- att upptäckta säkerhetsbrister följs upp och åtgärdas snarast, samt att återkoppling sker till berörda,**
- att totalförsvarspliktiga skyddsassistenter ska vara involverade i säkerhetsgenomgångar före övning,**
- att utbildning om relevanta hälsorisker/skador som kan uppstå i tjänsten ges till värnpliktiga och befäl av lämplig personal i samband med inryck,**
- att minst två brandövningar per utbildningsår sker, där samtliga totalförsvarspliktiga på förbandet deltar, samt**
- att förbandet tillser att värnpliktigas tilldelade utrustning nyttjas på ett ändamålsenligt sätt, vilket inte ligger till skada för de värnpliktiga.**

3.14 Avvikelse- och tillbudsrapportering av olyckor och tillbud

I nuläget kan värnpliktiga inte göra avvikelse- och tillbudsrapporter själva utan är beroende av personal som har tillgång till Försvarmaktens system PRIO. Arbetsuppgiften ligger ofta på truppnära befäl eller adjutant, vilket föranleder en så pass hög arbetsbelastning att rapporteringen antingen uteblir eller medför mindre tid och resurser med truppen.

Det är av stor betydelse att värnpliktiga har möjlighet att i nära anslutning till företeelsen, rapportera när tillbud och olyckor sker. Rapporteringen ska ske enligt fastställda rutiner och ramverk samt kunna ske anonymt genom skyddsassistenten. Både värnpliktiga och befäl måste ges relevant utbildning och stöd för att enkelt kunna använda rapporteringssystemet. För att minska antalet olycksfall och dra lärdom av de olyckor som drabbat värnpliktiga ska Försvarmakten sträva efter att uppmuntra rapportering på samtliga enheter som bedriver värnpliktsutbildning.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att rapportering av skador, olyckor och tillbud ska kunna ske enkelt, snarast och utan disciplinpåföljd,**
- att samtliga skyddsassistenter ska snarast efter val utbildas i avvikelse- och tillbudsrapportering,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga har förståelse för vad avvikelse- och tillbudsrapportering innebär,**
- att förbandet utbildar, stöttar och vägleder samtliga totalförsvarspliktiga i avvikelse- och tillbudsrapportering, rapportering till Försäkringskassan och vidare ärenden,**
- att förbanden rapporterar samtliga skador av värnpliktiga vid förbandet och genomför uppföljning och kontroll i syfte att säkerställa rapportens validitet, samt**

att utbildande myndighet ska uppmuntra avvikelserapportering.

3.15 Skarp tjänst

Inom ramen för en grundutbildning utbildas de värnpliktiga till skyddsvakter, detta innebär uppgifter som att bevaka skyddsvärda objekt. Det är vanligt förekommande att värnpliktiga tvingas genomföra skarp tjänst så som bevakning och högvakt. Under grundutbildningen bör huvuduppgiften alltid vara att utbildas mot sin primära uppgift i krigsorganisationen. Värnpliktiga skall därför i första hand inte nyttjas till skarp tjänst under utbildningen. Dels då anställda soldater är färdigutbildade och således bättre lämpade, dels då de värnpliktiga är pliktade inte kan motsätta sig uppdraget.

Vid de tillfällen då värnpliktiga oaktat detta tvingas genomföra skarp tjänst är detta förutsatt att de har rätt utbildning samt att de är införstådda med tillhörande ansvar. De bör även kompenseras ekonomiskt för detta då det utgör en större risk för individens säkerhet. Totalförsvarspliktiga skall inte används som ett billigt substitut för anställda.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga har den utbildning som krävs vid skarp tjänst,**
- att varje enskild totalförsvarspliktig är införstådd med det ansvar som skarp tjänst innebär,**
- att Försvarsmakten tillser att förutsättningar för att bearbeta händelser under skarp tjänst för både individ och grupp finns tillgängliga för de värnpliktiga, både under och efter värnplikten**
- att anställda är de som i första hand bedriver skarp tjänst,**
- att totalförsvarspliktiga vid skarp tjänst kompenseras ekonomisk i form av beredskapstillägg, för den säkerhetsmässiga risken skarp tjänst innebär och för individens uteblivna fritid,**
- att utbildande myndighet tillser att samma kontinuerliga stöd upprätthålls vid behov, även när de som behöver stödet inte längre är totalförsvarspliktiga, samt**
- att värnpliktiga i största möjliga mån informeras i god tid om beredskapstjänstgöring som påverkar ledighet.**

3.16 Ledighet

En grundutbildning är påfrestande för totalförsvarspliktiga såväl psykiskt som fysiskt. Det är därför vitalt att de totalförsvarspliktiga får möjlighet till återhämtning i hemmet. Tillräcklig vila inför ledighet en förutsättning för att den totalförsvarspliktigas resa till och från förbandet ska gå att genomföra på ett säkert sätt. Det är även av stor vikt att de totalförsvarspliktiga är medvetna om deras ledighet och när den inträffar, för att bättre kunna planera in meningsfull fritid.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga får regelbunden och tillräcklig, minst 40 timmars, ledighet i hemmet vid varje tjänstgöringsfri period,**
- att totalförsvarspliktiga är informerade minst en månad framåt om deras ledighet samt blir informerade minst två veckor innan om det förändras,**
- att totalförsvarspliktiga får minst sex tjänstgöringsfria dygn i hemmet per månad,**
- att totalförsvarspliktiga säkerställs en natts sömn i samband med hemresa, för att säkra föraravila, men även att natten spenderas på kasern eller på kvarter utan poster,**

att samt,
efter tio eller fler tjänstgöringsdagar i följd ska totalförsvarspliktiga under grundutbildning ha minst 60 timmars ledighet i hemmet.

4. Totalförsvarspliktigas rättigheter

4.1 Rätten till meningsfull utbildning

Totalförsvarspliktiga tas i anspråk under ett av deras mest formativa år, för att genomföra en utbildning i statens och landets intresse. Ett år av potentiella studier eller arbete skjuts upp. Därav är det av största vikt att den tid som tas i anspråk fylls med meningsfull och nödvändig utbildning. I dagsläget upplever värnpliktiga att utbildningen innehåller dötid, och att tid och resurser läggs på utbildning som är irrelevant för befattningen. En meningsfull utbildning uppnås genom att individen utbildas i allt som krävs och så verklighetstroget som möjligt för att kunna lösa sina uppgifter inom ramen för respektive befattning. Utbildningen ska leda till en befattning som är nödvändig i händelse av kris eller krig, samt en trygghet i sin befattning hos respektive värnpliktig. Utbildningen som genomförs måste även bestå av moment som är av betydelse för att erhålla nödvändiga kunskaper, inte för att utföra sysslor som främst syftar till att underlätta eller ersätta anställdas arbetsuppgifter.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att** samtliga ska få den utbildning som respektive befattning kräver i den miljö som den värnpliktiga förväntas krigsplaceras i,
- att** flottans värnpliktiga i större utsträckning ska utbildas på havet,
- att** all tid under utbildningen ska vara meningsfull för respektive befattning,
- att** utbildningen leder till en krigsplacering i den befattning man utbildats till, samt
- att** värnpliktiga under utbildningen praktiskt får öva på att lösa uppgift i sin befattning så verklighetstroget som möjligt.

4.2 Utbildning i rättigheter

Totalförsvarsplikten är reglerad genom lagar, såsom *Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt* som inskränker personliga fri- och rättigheter samt fastställer att värn- och civilpliktiga ska lyda under förmans eller annan chefs order, samt *Lag (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.* som reglerar disciplinpåföljder för totalförsvarspliktiga. Totalförsvarspliktiga måste underrättas om vilka juridiska rättigheter och skyldigheter som de lyder under. På vissa förband genomförs handlingar av befäl som kan anses felaktiga. Kunskapen om dessa rättigheter och skyldigheter minskar risken för att den pliktade utnyttjas på ett otillbörligt sätt.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att** totalförsvarspliktiga minst fyra månader innan inryck tilldelas underlag som utförligt beskriver den pliktades skyldigheter och rättigheter på ett lättbegripligt sätt,
- att** det inom en månad efter inryck genomförs utbildning i de totalförsvarspliktigas juridiska skyldigheter och rättigheter,
- att** totalförsvarspliktiga, i samband med avslutad grundutbildning, informeras om sina rättigheter och skyldigheter som gäller efter avslutad grundutbildning,
- att** skriftlig information om skyldigheter och rättigheter ska finnas och vara lättillgängliga för samtliga totalförsvarspliktiga,
- att** totalförsvarspliktiga under utbildningen repetitionsutbildas om sina rättigheter minst en gång under utbildningstiden, samt
- att** utbildning om disciplinpåföljder och disciplinåtgärder ska läggas särskilt vikt vid.

4.3 Rättssäkerhet

Totalförsvarspliktiga lyder under *Lag (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.* Som totalförsvarspliktig måste man underkasta sig föreskrifter och lyda förmans order. Den totalförsvarspliktige som bryter mot någon av dessa regler gör sig skyldig till en disciplinförseelse, vilket kan leda till en disciplinpåföljd. När detta sker måste adekvat utredning göras för att säkerställa att totalförsvarspliktiga åtnjuter samma rättssäkerhet som övriga medborgare. Grunden för svensk rättsordning är att individer som misstänks för brott anses oskyldiga tills dess att motsatsen är bevisad. Det är väsentligt att utbildande myndighet efterlever lagen och exempelvis endast visiterar totalförsvarspliktigas civila tillhörigheter vid misstanke om brott eller då överträdelser av gällande föreskrift föreligger.

Ett disciplinsystem ska vara konsekvent för att betraktas som trovärdigt. Rutinerna för hur disciplinförseelser hanteras bör även kontinuerligt utvärderas och utvecklas centralt inom myndigheten. Dessa måste sedan bli väl implementerade på respektive förband och vid tillämpning handläggas på samma sätt av respektive förbands rättsofficer. Detta för att säkerställa att disciplinpåföljder inte varierar för samma förseelse.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att myndigheterna tillsätter en ansvarig som granskar och jämför de disciplinförseelser som leder till disciplinpåföljder,**
- att myndigheternas granskningar och jämförelser av disciplinpåföljder delges Pliktrådet,**
- att totalförsvarspliktiga ska omfattas av samma rättssäkerhet som civila medborgare,**
- att det finns en central instans med juridisk kompetens som totalförsvarspliktiga kan vända sig till, samt**
- att inga andra disciplinpåföljder annat än varning och löneavdrag förekommer, med stöd av lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret.**

4.4 Grå arbetskraft

Totalförsvaret syftar till att förbereda individer och landet för kris eller krig. Den pliktade personalen som lyder under lagen om totalförsvarsplikt ska utbildas mot en krigsplacering i krigsorganisationen. Pliktad personal ska inte användas för att utföra sysslor som komplement till, eller för att ersätta, anställd personal.

Att nyttja individer under pliktlagstiftning som billig arbetskraft kallas grå arbetskraft. Pliktrörelsen har länge försökt avskaffa denna företeelse, men då det inte finns en tydlig definition är det svårt att avgöra om en uppgift är grå arbetskraft eller ej. Exempelvis råder fortfarande diskussionen om högvakt bör klassas som grå arbetskraft då det är en skarp tjänst. Under Värnpliktskongressen 2002 ställdes krav på Försvarsmakten och försvarsdepartementet att tillsammans med det forna Värnpliktsrådet ta fram en definition av grå arbetskraft. Samma år togs även ärendet upp riksdagen genom en skriftlig fråga till dåvarande försvarsminister. Trots detta har, enligt Pliktrådets vetskap, ingen tydlig definition skapats. För att inte viktig utbildningstid för de totalförsvarspliktiga ska fortsätta att tas i anspråk måste en distinkt definition tas fram.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att begreppet grå arbetskraft definieras på ett tydligare sätt av myndigheterna i samråd med Pliktrådet,**

- att all form av grå arbetskraft, som exempelvis bemanning av vakten, avskaffas och aktivt motverkas av utbildande myndigheter,**
- att totalförsvarspliktiga som genomgår grundutbildning där skarp praktik är en del av utbildningen ska få göra det,**
- att inga värnpliktiga går högvakt eller agerar beredskapsstyrka under allmänna högtider, samt**
- att värnpliktiga med annan kulturell bakgrund som firar högtider som infaller på andra dagar än allmänna helgdagar inte ska behöva genomföra skarp tjänst och beredskap under sina respektive högtider.**

4.5 Grå och kollektiv bestraffning

Ett befäl som mot enskild eller grupp av underlydande använder sig av, eller hotar med, bestraffningsmetoder som inte finns sanktionerade i de lagar och förordningar som reglerar förmanskapet eller disciplinansvaret gör sig skyldig till grå bestraffning, kollektiv bestraffning eller bådadera. Dessa företeelser är förbjudna samtidigt som de riskerar att allvarligt skada såväl de utsatta totalförsvarspliktigas relation till befälen som gruppens interna relationer. Det råder skilda uppfattningar mellan befäl och totalförsvarspliktiga om vad som anses vara kollektiv eller grå bestraffning. Detta kan ofta kopplas till avsaknaden av en enhetlig definition vilket underlättar bortförklaringar och kryphål i befintligt regelverk. Det gör även att det uppstår situationer där det saknas faktiska kunskaper om vad som är bestraffning. Att motivera bestraffningar som utdelning av "belöning" eller "konsekvens" är endast ett uttryck för att dölja en rättsvidrig handling. Att bedriva "mikrofys" ska däremot ses som något som syftar till att stärka de totalförsvarspliktiga för att de bättre ska klara den hårda fysiska belastningen. I stället för bestraffning bör relevant utbildning kopplat till incidenten användas för att höja utbildningsnivån, samt för att bevara de totalförsvarspliktigas förtroende för sina befäl och Försvarmakten i stort.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildande myndighet inte under några omständigheter utfärdar grå eller kollektiv bestraffning,**
- att innebörden av begreppen kollektiv bestraffning och grå bestraffning definieras tydligare av myndigheterna i samråd med pliktrådet, samt**
- att värnpliktiga i samband med utbildning om rättigheter och skyldigheter lär sig om grå och kollektiv bestraffning.**

4.6 Säkerhetsprövning och registerkontroll av värnpliktiga

Idag är samtliga värnpliktiga befattningar inom Försvarmakten placerade i säkerhetsskyddsklass 3 eller högre. Detta innebär att de som genomför värnpliktsutbildning är tvungna att underkasta sig en säkerhetsprövning vid mönstring samt registerkontroller. Dessa fyller ett viktigt syfte under värnpliktsutbildningen liksom repetitionsutbildningar - att säkerställa att en person är pålitlig från säkerhetssynpunkt och lojal mot svenska intressen. Verksamhetens riskfyllda natur ställer höga krav på säkerhet vilka måste tillgodoses.

Sveriges totalförsvarspliktiga anser däremot att de kontinuerliga säkerhetskontrollerna mellan inskrivning och krigsplaceringens slut är alltför integritetskränkande för att motiveras.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att registerkontroller av Sveriges krigsplacerade totalförsvarspliktiga upphör, förutom inför grundutbildning, repetitionsutbildning eller skarp tjänst, samt
att endast Säkerhetspolisen har rätt att genomföra säkerhetsprövning och registerkontroller innan individen har blivit inskriven i Försvarsmakten.

4.7 Påtvingande av trosuppfattning/utövande

Idag förekommer flera religiösa inslag i en värnpliktsutbildning. Deltagande i dessa ska alltid vara frivilligt. Ingen ska påtvingas deltagande i en aktivitet av religiös natur, som till exempel korum.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att ingen tvingas delta i religiösa aktiviteter.

4.8 Granskningsnämnd

Värnpliktiga lyder under reglementet Reglemente grund- och repetitionsutbildning (R GURU) som innehåller bindande bestämmelser för grund- och repetitionsutbildningssystemet och däribland genomförandet av granskningsnämnder. En granskningsnämnd ska vara organiserad vid förbandet under den tiden grund- eller repetitionsutbildning genomförs och har i uppgift med rättssäkerhet i fokus pröva den granskades förutsättningar att fullgöra sin utbildning eller tjänstgöring. Stöd för genomförande av granskningsnämnd finns i Handbok Personaltjänst Värnpliktsärenden (H PERS VPLÅ) men är i dagsläget både i omfattning så väl som karaktär otillräcklig för att anse granskningsnämnden som rimlig eller rättssäker. Således uppfylls inte granskningsnämndens uppgift. Granskningsnämndens brister möjliggör utnyttjning av nämnden för disciplinpåföljder vilket bryter mot §10 i lag (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. och att granskades inte ges adekvata förutsättning att på ett rättssäkert och rimligt sätt delta i granskningsnämnden. Följaktligen får inte totalförsvarspliktiga åtnjuta samma rättssäkerhet som övriga medborgare enligt 21. kap, §2 och §3 i rättegångsbalken (1942:740).

En granskningsnämndsprocess blir mindre trovärdig när samma händelser och ärenden som föranleder att den värnpliktige kallas till granskningsnämnd får olika påföljder beroende på vilket förband granskningsnämnden genomförs. Rutinerna för hur granskningsnämnd hanteras bör därför kontinuerligt utvärderas och utvecklas centralt inom myndigheten. Dessa måste sedan bli väl implementerade på respektive förband, och vid tillämpning handläggas på samma sätt av respektive förbands rättsofficer, för att säkerställa att granskningsnämnds beslut i ärenden inte varierar.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att granskningsnämnd sker rättssäkert,
att myndigheterna tillsätter en befattning som granskar och jämför syftet av kallelse till granskningsnämnd samt granskningsnämnden i sig,
att totalförsvarspliktiga som har ett ärende som behandlas av granskningsnämnd garanteras medverkan i granskningsnämnden,
att totalförsvarspliktiga i god och rimlig tid innan en granskningsnämnd upplyses om dennes rättigheter och information gällande mötet så att förberedelser är möjligt,
att totalförsvarspliktiga ska ha adekvata förutsättningar att ta ställningstagande i granskningsnämnden gällande kontakt med nära, mat och sömn, samt
att försvarshälsan alltid närvarar vid en granskningsnämnd.

5. Kompensationer

Utbildande myndighet ska säkerställa att ingen lider ekonomisk förlust av att genomföra utbildning inom ramen för lagen om totalförsvarsplikt. Kompensationer och ersättningar måste därför vara på en rimlig nivå. För att säkerställa att ersättningarna inte urholkas över tid ska totalförsvarspliktigas förmåner och ersättningar indexregleras. Vidare måste dagsersättningen höjas, dels för att stå i proportion till den viktiga uppgift de totalförsvarspliktiga fullgör samt utbildningens påfrestande natur, dels för att tjänstgöring inom ramen för totalförsvarsplikt ska vara ett attraktivt alternativ till studier och arbete. Tydlig information om vilka ersättningar som finns att tillgå inom det offentliga trygghetssystemet ska finnas lättillgängligt för att säkerställa en dräglig livstillvaro. Slutligen bör rabatter och erbjudanden som är tillgängliga för studenter även gälla totalförsvarspliktiga.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att samtliga totalförsvarspliktiga informeras om alla ersättningar och bidrag både innan och efter utbildningsstart,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga får tydliga specifikationer vid utbetalning av ersättningar, samt**
- att totalförsvarspliktiga erbjuds rabatterade priser i näringslivet.**

5.1 Dagersättning

Goda ekonomiska kompensationer för totalförsvarspliktiga är ett tydligt signalvärde från staten. I takt med att fler totalförsvarspliktiga kallas in, att omvärldsläget gör uppgifterna viktigare och att allt högre krav ställs på totalförsvarspliktiga, är det inte skäligt att ersätta totalförsvarspliktiga med låga kompensationer. Dagersättningen för de totalförsvarspliktiga måste stå i paritet till den viktiga uppgift den totalförsvarspliktige är tänkt att lösa och den personliga uppoffring det innebär, samt utbildningens fysiska och psykiska påfrestande. Det är inte rimligt att dagsersättningen har stått stilla och urholkats sedan år 2017. För att följa prisutvecklingen och inflationstakten måste dagsersättningen uppjusteras och indexregleras. Dagens system där utbildnings- och långtidspremien står i relation till dagsersättningen och antalet tjänstgöringsdagar ska bibehållas.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att dagsersättningen höjs till minst 300 kronor om dagen och indexregleras,**
- att utbildningspremien och långtidspremien bibehålls,**
- att utbildningspremien betalas ut senast två månader efter det att grundutbildningen avslutats, samt**
- att indexregleringen sker årligen.**

5.2 Tilläggsersättningar

Med tilläggsersättning avses de ersättningar som utbetalas till de totalförsvarspliktiga utan ansökningsförfarande.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att Försvarsmakten utreder nya ersättningsmetoder, samt**
- att ersättning genom kvitto-inlämning skall betalas ut vid närmaste utbetalningsdatum.**

5.2.1 Ersättning för tränings skor

De tränings skor som Försvarsmakten tillhandahåller värnpliktiga idag är av dålig kvalitet och funktionalitet. Dessutom har inte samtliga förband fått ut dessa. På marknaden finns ett stort utbud av tränings skor som Försvarsmakten borde nyttja för att minska antalet skador.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att samtliga totalförsvarspliktiga ska få ersättning mot kvitto för inköp av tränings skor.

5.2.2 Underklädes ersättning

De trosor och BH som erbjuds är icke-ergonomiska och orsakar bland annat skavsår. En del regementen och utbildnings enheter tillåter användning av egna underkläder, men enbart ett fåtal kompenserar de värnpliktiga ekonomiskt för utlägg. Pliktrådet har i rapporten "Skav, värk och underkläder åt värnpliktiga kvinnor" bekräftat dessa problem, och uppmärksammat såväl försvarsutskottet som försvarsmaktsledningen på situationen. Högkvarteret och Försvarets materielverk håller på att ta fram nya underkläder, anpassade för kvinnor, men en sådan process tar tid.

Innan plikt lagen lades vilande 2010 fanns en ersättning för inköp av egen BH om 1100 kronor vid inryck och därefter 65 kronor per månad. Tills dess att de värnpliktiga i behov av BH och trosor kan tilldelas utrustning som inte orsakar besvär ska dessa erbjudas inköp av lika många trosor och BH som anges på utrustnings kortet och kompenseras ekonomiskt mot uppvisande av kvitto. Vidare så bör alla värnpliktiga som är i behov av egna underkläder ersättas för detta, i enlighet med antalet som finns angivet på utrustnings kortet. Dessa underkläder ska även ha möjlighet att ha samma säkerhetskrav som den standarden Försvarsmakten har redan nu, samt vara anpassade i passform så som kupa och omkrets på BH. Även om detta i sin tur leder till att underkläderna blir dyrare.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att samtliga utbildande enheter tillåter användande av egna underkläder till dess att tilldelad materiel inte orsakar skador på de totalförsvarspliktiga,

att utbildande myndighet ersätter hela kostnaden för inköp av så många trosor som behövs och åtminstone så många BH som anges på utrustnings kortet mot uppvisande av kvitto, samt

att totalförsvarspliktigas försäkringsskydd ska omfatta de värnpliktiga som nyttjar civila underkläder i tjänst.

5.2.3 Förplägnads ersättning

De dagar som den totalförsvarspliktige inte är i tjänst erhåller denna en förplägnads ersättning om 90 kronor per dag. Detta belopp är inte tillräckligt för att täcka kostnaderna för fyra måltider (vilket i normalfall erbjuds de värnpliktiga i tjänst). Enligt Konsumentverket kan matkostnaden för unga och vuxna beräknas till 130 kronor per dag. Ersättningen bör därför justeras för att täcka de egentliga kostnaderna för måltider för totalförsvarspliktiga som inte kan göra mängdinköp, och indexregleras för att följa inflationen och eventuellt stigande livsmedelspriser.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att förplägnads ersättningen justeras till minst 130 kronor per dag och sedan årligt

uppräknas till Konsumentverkets beräknade hushållskostnader för personer mellan 18–30 år.

5.2.4 Måltidsersättning

De dagar den totalförsvarspliktiga är i tjänst men inte får kostnadsfri mat erhåller denne en måltidsersättning. Denna är anpassad efter priserna i militärrestaurang men räcker i normalfall inte på en civil marknad. Vid resa anger den nuvarande formuleringen att måltidsersättning endast beviljas vid resa till och från förbandet om resan är över 10 timmar och med hänsyn till resans tid på dygnet. Om exempelvis avresan från förbandet påbörjas klockan 15:00 måste alltså resan pågå till tidigast 01:00 för att de totalförsvarspliktiga ska beviljas måltidsersättning för middag. Detta är orimligt och bör i stället regleras efter antalet måltider som teoretiskt utblir för denne, enligt ordinarie måltidsschema på förbandet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att måltidsersättningen indexregleras, samt**
- att måltidsersättningen ska erhållas vid resa till och från förbandet och motsvara det teoretiska antalet uteblivna måltider enligt ordinarie måltidsschema på förbandet.**

5.2.5 Utrustningsersättning

Utbildande myndighet ska tillhandahålla den utrustning som de totalförsvarspliktiga behöver i tjänsten för att lösa de uppgifter och krav som ställs på dem. När detta inte tillgodoses tvingas totalförsvarspliktiga komplettera utrustningen med egeninköpta persedlar och hygienartiklar. I dagsläget utbetalas utrustningsersättning vid särskilda fall och på ett fåtal utbildande enheter inom Forsvarsmakten. Dessa ersättningar rör exempelvis inköp av civila kängor, pannlampa, klocka och multitool.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildande myndighet ska ersätta hela kostnaden vid köp av nödvändig kompletterande utrustning, samt**
- att alla värnpliktiga ska informeras om vilken kompletterande utrustning Forsvarsmakten erbjuder ersättning för.**

5.2.6 Milersättning

För reseersättning gäller *Förordning (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga, 3 Kap. Resor, 10 §*: "... ska ersättning lämnas för den billigaste färdvägen med 145 öre per kilometer och särskild ersättning med 6 öre per kilometer för varje medresande totalförsvarspliktig som har rätt till fri resa...". Denna ersättning är förbanden generellt sett ytterst sparsamma med att bevilja med hänvisning till framför allt säkerhetsaspekter. Det måste ses som regel att bevilja totalförsvarspliktiga milersättning medan nekande med hänsyn till särskilda avvikelser såsom sömnbrist är undantagstillstånd istället för tvärt om. Många värnpliktiga har långa resor med kollektivtrafik med mycket byten och risk för förseningar och inställda avgångar där transport med bil hade varit mycket snabbare och i många fall billigare. Utöver det behöver många värnpliktiga välja mellan orimliga ankomsttider där de spenderar kortare tid i hemmet eller kommer fram sent i natten på grund av tidtabeller. I de fall en totalförsvarspliktig vill nyttja sin bil till och från tjänstgöringsplats i stället för annat färdmedel ska milersättningsnivån stå i paritet med den

avdragsgilla nivån.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att milersättning för totalförsvarspliktiga inte ska påverkas av Försvarsmaktens potentiella klimatmål,**
- att totalförsvarspliktiga beviljas milersättning vid begäran, samt**
- att milersättningen samt ersättning för passagerare höjs och följer Skatteverkets årliga rekommendation för milersättning till och från arbete.**

5.2.7 Syninsatser

Totalförsvarspliktiga med synfel ska tilldelas syninsatser. Processen för framtagandet av dessa är ofta så långsam att stora delar av utbildningen hinner passera innan de totalförsvarspliktiga hinner få dessa. I vissa fall hinner syninsatserna inte tilldelas innan den totalförsvarspliktige har avslutat grundutbildningen. Till dess att den totalförsvarspliktiga som behöver synkorrigerande hjälpmedel har blivit tilldelad rätt utrustning måste utbildande myndighet ersätta kostnaden för linser och glasögon. Totalförsvarspliktiga ska även få kompensation för linser och glasögon under sin grundutbildning i händelse av skada på, förlust, korrigerat synfel eller tillfört synfel. Vid skada på eller förlust ska ersättningen gå i linje med FIB 2017:3.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga i behov av synkorrigering tilldelas slipade skyddsglasögon och syninsatser till skyddsmask direkt vid inryck,**
- att samtliga värnpliktiga som är i behov ges möjlighet att före inryck beställa slipade skyddsglasögon och syninsatser,**
- att då syninsatser inte kan tillhandahållas av Försvarsmakten vid inryck ska den värnpliktige ha möjlighet att köpa civila skyddsglasögon med rätt synkorrigering mot ersättning inom en månad från inhandlingsdatum,**
- att totalförsvarspliktiga ska få ersättning för linser och glasögon, vid skada på, förlust, korrigerat synfel eller tillfört synfel, samt**
- att totalförsvarspliktiga som har över 1h skärmtid per dag har rätt till terminalglasögon.**

5.2.8 Fri resa för arbetsintervju

Totalförsvarsplikten är ett av statens mest integritetskränkande instrument. Med hot om rättsliga påföljder tvingas individen att sätta sitt liv på paus i ett helt år, i vissa fler ännu längre än så. Jobbmöjligheter, studier och andra framtidsplaner skjuts upp. Därför är det också rimligt att en totalförsvarspliktig som vill söka jobba hos en annan enhet inom myndighet eller vilket annat jobb som helst, får permission beviljad för arbetsintervju, men även en resa till och från platsen där intervjun äger rum.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga får fria resor för arbetsintervju som gäller arbete efter avslutad grundutbildning.**

5.2.9 Friskvårdsbidrag

För att uppmuntra och ge landets totalförsvarspliktiga möjlighet att hålla sig fysiskt aktiva under ledig tid ska ett friskvårdsbidrag införas. Den värnpliktige bör dessutom bli informerad om alternativ till friskvårdsaktiviteter lokalt till förbandet, för att således främja utnyttjandet av friskvårdsbidraget ibland de värnpliktiga. Totalförsvarspliktiga ska kunna få ersättning för köp av träningsutrustning och idrottsaktiviteter för ett belopp om 1500 kronor vid inryck, och därefter 100 kronor per månad under utbildningstiden.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att ett friskvårdsbidrag införs,**
- att friskvårdsbidraget bestäms till 1 500 kronor vid inryck och därefter 100 kronor per månad och utbetalas mot uppvisande av kvitto, samt**
- att friskvårdsbidraget indexregleras.**

5.2.10 Pension

Totalförsvarspliktiga som blir inkallade till grundutbildning förlorar minst sex månader av förvärvsinkomst eller studier. I båda fallen får grundutbildningen en negativ inverkan på de totalförsvarspliktigas slutliga pension, dels genom den kortare tid som den allmänna pensionen får att växa, dels genom den kortare tid den totalförsvarspliktige klarar att uppbära de privata pensionsförsäkringarna. Eftersom totalförsvarspliktiga inte formellt är anställda erhålls ett pensionsgrundande belopp från staten. Pensionsavgiften motsvarar en fiktiv beräknad inkomst för den totalförsvarspliktiga och beräknas för varje tjänstgöringsdag. Det pensionsgrundande beloppet motsvarar 50% av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för det året. Dessutom måste den totalförsvarspliktige ha tjänstgjort minst 120 dagar i följd för att få pensionsrätt. Med hänsyn till det avkall man gör som totalförsvarspliktig måste en skälig pensionsrätt erhållas för att kompensera för den allmänna pension ett civilt arbete annars hade genererat.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga erhåller pensionsrätt oavsett utbildningstidens längd,**
- att totalförsvarspliktiga erhåller 100 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten, samt**
- att totalförsvarspliktiga erhåller ett särskilt bidrag avsett för pensionssparande.**

5.2.11 Försäkring

På grund av dagens låga ersättningsnivåer finns det totalförsvarspliktiga som inte har möjlighet att betala premier för privata försäkringar. När behov finns bör totalförsvarspliktiga ha möjlighet att få ersättning för försäkringspremien.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildande myndighet när behov finns kompenserar den enskilde för försäkringskostnader under plikttjänstgöringen.**

5.2.12 Familjebidrag

Familjebidrag innefattar bostadsbidrag, familjepening, näringsbidrag och begravningsbidrag. Familjebidrag utgår idag från boendekostnaden, dock högst med ett schablonmässigt tak som

grundar sig på den generella bostadskostnaden i regionen. Storleken på schablontaket är olika beroende på region. I vissa regioner är detta bidragstak så lågt att det inte täcker hyran. Sveriges totalförsvarspliktiga anser att familjebidraget ska täcka hela boendekostnaden oavsett om hyran är högre än vad bidragsnormen föreskriver.

Rätten att erhålla familjebidrag som motsvarar kostnaden som den totalförsvarspliktige betalar till vårdnadshavare måste finnas kvar, dock ska ingen hänsyn tas till föräldrarnas inkomst. Familjebidraget ska ej påverkas av sambos, makes, makas, vårdnadshavares inkomster eller egna tillgångar. De egenföretagare som gör sin totalförsvarsplikt kan i dagsläget få ett näringsbidrag på maximalt 49 000 kronor per månad som ska täcka extra kostnader som uppkommer i företaget. De verkliga kostnaderna kan överstiga bidragstaket vilket i värsta fall kan leda till konkurs. Konkurs innebär givetvis tragiska följder för den enskilde därför ska bidragstaket höjas.

Idag kan totalförsvarspliktiga som drabbas av dödsfall hos sina närmaste anhöriga ansöka om bidrag för att täcka delar av begravningskostnaderna. Ersättningen är 8700 kronor för make/maka och 4350 kronor för barn. Med hänsyn till tragiken, och i synnerhet totalförsvarspliktigas i övrigt knappa ersättning, anser Sveriges totalförsvarspliktiga att ersättningen måste höjas. Idag omfattar begravningsbidraget i dagsläget endast make/maka och barn. Med hänsyn till livsstadiet för de flesta totalförsvarspliktiga är det orimligt att föräldrar och syskon inte omfattas av detta bidrag.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att den totalförsvarspliktigas hela boendekostnad inklusive driftkostnader och hyra med mera ska ersättas varje månad, utan krav på tidigare boende tid,**
- att familjebidraget inte ska påverkas av inkomst eller tillgångar hos den totalförsvarspliktige, sambos, make, maka och/eller föräldrar,**
- att totalförsvarspliktiga som kan påvisa ett behov ska ha rätt till familjebidrag, oavsett när bostaden införskaffats,**
- att ersättning ska kunna erhållas retroaktivt,**
- att bidragstaket för näringsbidrag höjs samt indexregleras minst vartannat år,**
- att begravningsbidraget uppgår till 50 % av prisbasbeloppet, samt**
- att begravningsbidraget omfattar nära anhöriga inrikes och utrikes.**

5.2.13 Ekonomiskt stöd

En totalförsvarspliktig har under grundutbildning rätt till ekonomiskt stöd i form av räntefritt lån för utgifter som oförutsett uppkommer under tjänstgöringen och som den totalförsvarspliktige inte kan betala på något annat sätt.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktigas rätt till ekonomiskt stöd kvarstår.**

5.2.14 Försäkringskassan och Kammarkollegiet

En totalförsvarspliktig som skadar sig under utbildningstiden och behöver avbryta och/eller sjukskrivas måste få ett ekonomiskt stöd som denna kan leva på i realiteten. Ersättningen bestäms idag till en procentuell summa av den totalförsvarspliktigas dagsersättning. En sådan summa kan en individ utan arbete inte leva på, i synnerhet inte om individen har eget boende, familj eller andra utgifter. Utbildande myndighet och Försäkringskassan måste upprätta en särskild handlingsplan för hantering av totalförsvarspliktiga.

Utbildande myndighet måste ansvara för att stödja totalförsvarspliktiga i ärenden kopplade till Försäkringskassan och Kammarkollegiet i ärenden som berör plikttjänstgöringen.

Totalförsvarspliktiga som skadar sig under utbildningstiden men ej avbryter bör också ersättas ekonomiskt. Tydlig information om vilka ersättningar som finns att tillgå inom det offentliga trygghetssystemet ska finnas lättillgängligt för att säkerställa en dräglig livstillvaro.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga som tvingas avbryta, sjukskrivas eller skjuta upp utbildningen på grund av skada som uppkommit under utbildningen berättigas sjukersättning motsvarande en sjukpenninggrundande inkomst om ett halvt prisbasbelopp per månad,**
- att utbildande myndighet stödjer den totalförsvarspliktige i de bidragsärenden som idag handläggs av Försäkringskassan och Kammarkollegiet,**
- att totalförsvarspliktiga som skadas under utbildningen men ej avbryter kompenseras ekonomiskt, samt**
- att utbildande myndighet tar fram en tydlig och lättillgänglig rutin för hur totalförsvarspliktiga kan söka ersättning hos Försäkringskassan och Kammarkollegiet.**

5.3 Förmåner

5.3.1 Resor

Sveriges totalförsvarspliktiga har idag rätt till fria hemresor varje tjänstefri helg. Vistelse i hemmet med familj och vänner är viktigt för att totalförsvarspliktiga ska bibehålla god psykisk hälsa. Det är då väsentligt att utbildande enhet tillser att den totalförsvarspliktiga kan vara i hemmet under tillräckligt lång tid. Då kollektivtrafiken i vissa fall försvårar eller fördröjer resvägen bör den totalförsvarspliktiga erbjudas snabbaste resväg oberoende av färdmedel och med hänsyn tagen till förväntade förseningar. En nationellt erkänd pliktlegitimation, likt den tidigare värnpliktlegitimationen, som medger kostnadsfria resor på samtliga lokaltrafikbolag i Sverige skulle underlätta de pliktades resor till och från förbandet, samt ta bort mycket administrativt arbete från adjutanter och de utbildande förbanden i stort. Vid särskilt lång resväg ska totalförsvarspliktiga beviljas permission för att säkerställa tillräcklig tid i hemmet. Vid resor som bokas av adjutant eller motsvarande, bokas ibland onödigt långa, omständliga och i övrigt opraktiska resor. Därav ska den totalförsvarspliktiga ges möjlighet att hantera sina resor i egen regi samt kunna boka om resan om det behövs.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga alltid får den snabbaste resan till och från förbandet,**
- att totalförsvarspliktiga ska beviljas permission för att underlätta hemresor,**
- att den totalförsvarspliktiga ska kunna boka och hantera sina egna resor,**
- att regeln om 36 timmar i hemmet ska ta hänsyn till förväntade förseningar,**
- att i särskilda fall erbjuda alternativa transportmedel, som exempelvis kronflyg, till värnpliktiga då resor med offentliga färdmedel är olämpliga,**
- att en nationellt erkänd pliktlegitimation införs för samtliga totalförsvarspliktiga,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga kan resa kostnadsfritt med lokaltrafik i hela landet med pliktlegitimationen, samt**
- att förband som ligger avskilt i förhållande till närmsta tågstation eller flygplats tillhandahåller buss till den närmaste tågstationen eller flygplatsen.**

5.3.2 Hygienartiklar

Hygienartiklar såsom rakhyvel och raklödder tillhandahålls ej av Försvarsmakten, medan höga krav ställs på vårdat utseende. Andra nödvändiga hygienartiklar som bör tillhandahållas för att bibehålla god hygien inkluderar minst tandborste, tandkräm och duschtvål. I de fall Försvarsmakten inte kan tillhandahålla de hygienartiklarna som nämns ovan med tillfredställande kvalitet ska ersättning ges för egeninköpta hygienartiklar. Ersättningen ska täcka hela kostnaden.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildande myndighet förser totalförsvarspliktiga med tillfredställande hygienartiklar som är nödvändigt för att bibehålla god hygien och uppnår kraven för vårdat utseende, samt**
- att i de fall Försvarsmakten inte kan tillhandahålla hygienartiklar ska ersättning för egeninköpta artiklar ges.**

5.3.3 Studentboende

Totalförsvarspliktiga som tagit studieuppehåll riskerar idag att bli av med sin köplats till studentbostad. Totalförsvarspliktiga ska ges möjlighet att såväl behålla som skaffa bostad under sin pliktutbildning. Detta skulle bidra till en större trygghet för individen efter avslutad tjänstgöring.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att den totalförsvarspliktige under grundutbildningen inte förlorar sin plats i kön till studentbostäder, samt**
- att den totalförsvarspliktige ska kunna behålla redan tilldelad studentbostad eller inskaffa sådan under pliktutbildningen.**

5.3.4 Högskoleprov

För att ge totalförsvarspliktiga bästa möjlighet att påbörja högskolestudier efter genomförd grundutbildning behöver de totalförsvarspliktiga ges möjlighet att skriva universitets/högskolestudier under sin tjänstgöringsperiod.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att den totalförsvarspliktige beviljas ledighet för att skriva högskoleprov vid samtliga tillfällen som infaller under utbildningstiden och ska kunna göra det på deras hemort,**
- att den totalförsvarspliktige får ekonomisk kompensation för anmälningsavgift för provet samt resa och förplägnad inom 2 månader efter uppvisat kvitto, samt**
- att den värnpliktiga ska vara berättigade till en natt normal sömn på kasern alternativt hemma, åtminstone sex timmar, samt att den värnpliktige har rätt till samtliga måltider åtminstone 24 timmar innan skrivet prov.**

6. Information och mönstring

Att Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt är förankrad och allmänt känd hos befolkningen är en förutsättning för att den legitimt ska kunna brukas. Denna förankring ska säkerställas genom aktuell och korrekt information om totalförsvarsplikten före, under och efter plikttjänstgöringen.

Den mönstrande har enligt lagen om totalförsvarsplikt rätt till information om vart utbildningen ska genomföras, hur länge samt vilken befattning den ska ha. I många fall är den informationen som delges felaktig. Idag delges inte mer än en huvudsaklig utbildningsort skriftligt i inskrivningsbeslutet. Därutöver får de värnpliktiga enbart en beskrivning av befattningen de ska utbildas till muntligt. Det verkar inte heller råda konsensus mellan Försvarsmakten och Plikt- och prövningsverket angående hur lagen ska tolkas.

Det är högst problematiskt, det inte går att tillgodose en rättssäker myndighetsutövning om man delger beslut muntligt under en sådan hektisk dag som mönstringen. Individen bör ha rätt till skriftlig information vid inskrivningsbeslutet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att lagen om totalförsvarsplikt följs, gällande den information en individ har rätt till vid sitt inskrivningsbeslut,**
- att lagen om totalförsvarsplikt ändras så att den ställer krav på en skriftlig beskrivning av den befattning totalförsvarspliktig skrivs in till, samt**
- att lagen om totalförsvarsplikt ändras och att besked om utbildningsplats, då utbildningen på platsen överstiger en månad, anges i inskrivningsbeslutet.**

6.1 Information om totalförsvarsplikten

Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Plikt- och prövningsverket bör driva projektet med att informera i skolor om totalförsvarsplikt. Informationen ska vara objektiv, inte förskönande. Även grundskolan ska utbilda om totalförsvarsplikt. Vidare bör gymnasielever få en djupare information i vad totalförsvarsplikt innebär.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Plikt- och prövningsverket informerar om totalförsvarsplikt,**
- att informationen om totalförsvarsplikt och utbildande myndigheter ska vara objektiv, inte förskönande,**
- att det ska vara obligatoriskt för gymnasie- och grundskolan att utbilda om totalförsvarsplikt,**
- att Plikt- och prövningsverket skickar ut informationsbrev om värnplikten till föräldrar vars barn ska fylla i mönstringsunderlag, samt**
- att totalförsvarsupplysning riktad mot hela befolkningen genomförs kontinuerligt.**

6.2 Mönstring

6.2.1 Mönstringsförfarandet

Formerna för mönstring bör utvecklas kontinuerligt för att kunna skriva in rätt individ på rätt plats och att individen får korrekt information om befattningen och utbildningen. Den tilldelade befattningen ska i största möjliga mån svara mot den mönstrandens personliga intressen, förmågor

och kompetenser.

Den mönstrande ska informeras om att befattningsbyten och byten av utbildningsort kan ske vid inryck eller under pågående utbildning. Detta för att kunna tillse att den värnpliktiga får möjlighet till en för individen meningsfull värnplikt och inte blir flyttad till en befattning som individen inte vill ha.

Mönstringsförfarandet ska vara utformat så att ingen diskrimineras. För att förebygga diskriminering bör mönstringstesterna utvecklas och inskrivningsförrättarna genomgå en adekvat utbildning. Vissa tester under mönstring saknar tydlig koppling till de olika krav som ställs för somliga befattningar. Dessa bör ses över.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att Plikt- och prövningsverket i största möjliga mån genomför medicinska prövningar för den som uppgett att den har eller haft någon form av lindriga fysiska eller psykiska besvär,**
- att specifika mönstringstester genomförs för olika befattningar, samt utökad mönstring för befattningar med högre fysiska och teoretiska krav håller hög kvalitet med lämpliga krav,**
- att Plikt- och prövningsverket och Försvarsmakten tillsammans kontinuerligt utvärderar hur väl de matchat individen till befattningen genom direkta möten med värnpliktiga,**
- att ingen diskriminering förekommer under mönstringsförfarandet,**
- att Plikt- och prövningsverket vid inskrivning ska ta största möjliga hänsyn till den enskildes intressen, förmågor och kompetenser,**
- att den totalförsvarspliktiga ges utförlig information om sökbara bidrag redan vid mönstring,**
- att information angående tvingat byte av befattning eller utbildningsort före eller under värnplikten ska ges under mönstringen,**
- att frivilligt sökande blir väl informerade om när deras frivillighet övergår till plikt, samt,**
- att efter lämpligt antal nekningar utifrån psykologen inte ha möjligheten att mönstra längre.**

6.2.2 Utebliven eller ändrad tjänst

Utebliven tjänstgöring kan innebära att individen ställs utan sysselsättning. För att ge den totalförsvarspliktige viss möjlighet att lägga om sina planer bör information om ändrad eller utebliven tjänstgöring meddelas i så god tid som möjligt. Lämpligen bör individen meddelas senast två månader före inryck eller en månad innan sista anmälningssdag för högskola och universitet beroende på vilket som infaller först.

Individen ska informeras om delar av utbildningen kommer att genomföras på annan ort än den där individen skrivits in samt under vilken tid.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att den som berörs ska få vara delaktig i beslut gällande eventuellt byte av befattning, samt informeras om anledning till bytet,**

- att tillräcklig information om ändrad eller utebliven tjänstgöring ska meddelas den enskilde senast två månader före inryck eller en månad innan sista svarsdag för högskola och universitet, samt**
- att beslut om inskrivning ska efterföljas av utbildande myndighet i den mån det är möjligt.**

6.3 Information från förbandet

Information vid inskrivningen om bland annat befattningar upplevs i regel som otillräcklig. Därför ska förbandet efter inskrivning informera ytterligare om vad befattningarna innebär och vad den värnpliktiga kan förvänta sig vid inryck och under utbildningen. Sådan information ska bidra till att den värnpliktiga känner sig välkommen och väl förberedd.

För att värnpliktiga ska garanteras fullgod information före inryck måste det informationsbrev förbanden skickar ut kvalitetssäkras. Ett antal förband har tagit fram ett informationshäfte som beskriver förbandet, vilket skickas till de inryckande. Samtliga förband ska uppdras att utarbeta ett sådant. Informationsbrevet ska som minst innehålla information om NVK, religionsutövande, medinflytandesystemet och förbandsort. Som komplettering till dessa publikationer ska den totalförsvarspliktiga erhålla löpande information om förbandet och dess utbildning, verksamhet och eventuella förändringar. Dessutom ska information om totalförsvarspliktigas rättigheter och skyldigheter samt Försvarsmaktens syn på exempelvis diskriminering samt grå och kollektiv bestraffning i god tid inför inryck distribueras till samtliga blivande totalförsvarspliktiga.

För att minska den omfattande omställning som inryck innebär, ska den som skrivits in för värnplikt bjudas in till förbandet minst en gång före tjänstgöringen påbörjas, exempelvis till en informationshelg. Vid detta tillfälle kan utprovning av materiel ske och dessutom ska de totalförsvarspliktiga ges utökad information om enheten, sin befattning samt krav som kommer att ställas. Under informationshelgen ska de totalförsvarspliktiga få ut materiel som underlättar förberedelser inför inryck, såsom kängor och stridssäck. Om möjligheten finns bör det ges tillfälle att träffa ineliggande värnpliktiga i samma befattning. Det bör även anordnas ett NVK-möte, där de kan få mer riktad information samt en chans att lära känna varandra. Syftet med informationshelgen ska vara att förbereda de blivande totalförsvarspliktiga på den kommande utbildningen.

De blivande värnpliktiga ska uppmuntras att, i samtal med nuvarande värnpliktiga, försöka hitta en kontaktperson; någon de kan höra av sig till för att ställa ytterligare frågor om sin befattning och förbandet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att Försvarsmakten tillhandahåller ett träningsprogram som är lämpligt för respektive befattning inför inryck,**
- att samtliga blivande värnpliktiga ska bjudas in till informationsdag eller motsvarande vid sin enhet vid minst ett tillfälle före inryck,**
- att den värnpliktiga före samt efter inryck erhåller information om dennes rättigheter och skyldigheter och möjligheterna till religionsutövning och medinflytandesystemet, samt tillhörande nätverk, samt**
- att förbanden ska uppmuntras att göra filmklipp och dela på lättillgängliga forum som ger inblick i utbildningsmoment och olika befattningar, utan att delge skyddsvärd information.**

6.4 Information om specifika befattningar

I nuläget uppfattas en brist, och i vissa fall även direkta felaktigheter, i informationen som de mönstrande får av inskrivningshandläggarna. Försvarsmakten och Plikt- och prövningsverket bör utveckla informationsflödet mellan myndigheterna för att säkerställa korrekt information om befattningar och utbildningsorter. Det ska även finnas en utförlig och korrekt information om samtliga befattningar på Försvarsmaktens hemsida, för att kunna förbereda individen inför mönstring, samt för vägledning under mönstringen.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att Försvarsmakten förser Plikt- och prövningsverket med förbandsspecifika befattningsbeskrivningar för att säkerställa att informationen är utförlig och korrekt,**
- att den inskrivningshandläggare på Plikt- och prövningsverket som delger information om vilken befattning den mönstrande skrivs in på, både preliminärt och slutgiltigt, inte gör antaganden om befattningen,**
- att det tydligt framgår vid inskrivningsprocessen samt skriftligt i inskrivningsbeslutet om utbildning på annan ort kommer ingå i den totalförsvarspliktiges utbildning, var den kommer genomföras och hur länge,**
- att kommunikationen mellan Försvarsmakten och Plikt- och prövningsverket samt informationsdelgivningen till individen förbättras i de fall då utbildningsförutsättningar förändras,**
- att utförlig och korrekt information gällande värnplikt och befattningar ska finnas på Försvarsmaktens hemsida, samt**
- att det på Försvarsmaktens hemsida, från respektive befattning, ska finnas intervjuer med tidigare värnpliktiga om deras befattning och värnplikt.**

6.5 Beställning av värnpliktiga

Värnpliktiga beställs av förbanden två år innan utbildningsstart. Detta underlag används av Plikt- och prövningsverket under mönstringen och ligger till grund för vem som blir inskrivna samt mot vilka befattningar. Det är därför av stor vikt att beställningen sker med noggrannhet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att de som beställer värnpliktiga har tillräcklig utbildning och erfarenhet för att på ett detaljrikt och regelbundet sätt beställa värnpliktiga,**
- att beställande enhet beställer värnpliktiga mot de befattningar som de kommer utbilda,**
- att beställning av värnpliktiga ständigt utvärderas för att förbättra processen, samt**
- att Försvarsmakten kontinuerligt omprövar kravprofilerna i värnpliktsbeställningar.**

6.6 Journalistiskt forum för totalförsvarspliktiga

Sedan år 1971 fram till det att värnplikten lades vilande 2010 gavs tidningen Värnpliktsnytt ut. Denna tidning gavs ut regelbundet till Sveriges värnpliktiga och fungerade som ett forum för granskning av värnplikten samt informera om det arbete som bedrevs på förbanden och hos dåvarande Värnpliktsrådet. Vissa budskap och delar i Värnpliktsnytt var problematiska och hade idag inte fyllt sitt syfte. Däremot hade ett forum som har möjlighet till, och fokus på, att granska och bedriva

journalistik kring de värnpliktigas förhållanden och ge dem en röst haft en funktion idag.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att ett journalistiskt forum upprättas med resurser och stöd,**
- att journalistiken sprids och når samtliga totalförsvarspliktiga,**
- att journalistiken även finns tillgänglig för civilbefolkningen,**
- att informationen om forumen ska tilldelas de totalförsvarspliktiga innan och efter denne rycker in, samt**
- att det ska skapas en internetplattform för värnpliktiga och ytterligare en för civilpliktiga där pliktade kan föreslå och ge information till forumen.**

7. Vapenfrihet

Bland Sveriges totalförsvarspliktiga finns de som har en sådan personlig övertygelse rörande bruk av vapen att de inte kan acceptera att utbildas för att använda vapen mot en annan människa. Ett sådant ställningstagande bygger i allmänhet på en personlig övertygelse av ideologisk, filosofisk, religiös eller liknande natur, och ska därför respekteras oinskränkt.

7.1 Handläggning av vapenfriärenden

Värnpliktiga blir ibland trakasserade på militära utbildningsplatser i samband med ansökan om att erhålla vapenfri status. Vidare har vapenfriansökningar uppfattats som felaktigt hanterade av Försvarsmakten. För att undvika detta ska beslut som gäller den enskildes rätt till vapenfrihet aldrig fattas av Försvarsmakten.

Efter ansökan om vapenfrihet ska värnpliktiga inte tvingas fortsätta militär utbildning som strider mot vapenfriheten under handläggningstiden.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att ett ställningstagande mot bruk av vapen mot annan ska respekteras oinskränkt,**
- att attitydproblem kopplat till ärenden om vapenfrihet uppmärksammas och åtgärdas,**
- att handläggare av vapenfriärenden ska vara väl inlästa på gällande regelverk,**
- att personer som vill ansöka om vapenfrihet omgående får tillgång till vapenfrihetsansökan och tas ur tjänst som involverar brukandet av vapen mot annan människa, samt**
- att information gällande vapenfrihet förtydligas innan och under mönstringsprocessen.**

7.2 Placering av vapenfria

Då Försvarsmakten i dagsläget saknar befattningar som passar en vapenfri tjänst och civilplikten ligger vilande saknas möjlighet för den som ansökt och beviljats vapenfri status att genomföra grundutbildning med plikt. I praktiken innebär alltså en vapenfri status att individen som omfattas av den inte kan genomföra en pliktutbildning. Det finns de som menar att detta faktum ibland utnyttjas som en utväg från värnpliktsutbildning. I förlängningen kan detta föranleda att beviljande av vapenfrihet försvåras eller att civilpliktsutbildningar införs förhastat i syfte att kunna placera vapenfria. Om civilplikt med grundutbildning återaktiveras måste det ske i syfte att förstärka landets totalförsvar inför beredskap eller kris, vapenfrihet får inte påverka processen. Rätten att vara vapenfri får inte reduceras eller inskränkas och vapenfrias utbildning ska vara samhällsnyttig.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att rätten att vara vapenfri inte får reduceras eller inskränkas, samt**
- att all vapenfri utbildning fyller ett behov i totalförsvaret.**

8. Utbildning

8.1 Personlig utveckling

Utbildningen inom ramen för totalförsvarsplikt kan ge upphov till frågor om etik och moral. Dessa frågor och funderingar ska främjas av förbanden och uppmuntras genom till exempel undervisning om moral och etik, diskussioner på plutonen eller motsvarande enhet.

Totalförsvarspliktsutbildningens bidrag till personlig utveckling uppskattas av många. Genom exempelvis utvärdering och konstruktiv kritik utvecklas gruppen och individerna inom denna. För att ta till sig utbildningen krävs olika förutsättningar så som avsatt tid för reflektion och verktyg i form av utbildningar. Pliktrörelsen uppmuntrar utbildande myndighet till att utveckla utbildning i att ge och ta emot konstruktiv kritik, gruppdynamik och kommunikation för totalförsvarspliktiga.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildande myndighet undervisar om etik och moral samt uppmuntrar diskussion inom ämnet,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga utbildas i konstruktiv kritik och kontinuerligt får praktisera detta, samt**
- att sjömanskap ska vara en del av flottans värnpliktsutbildning, och att denna bör få genomföras på HMS Gladan och Falken.**

8.2 Befälstäthet

Om befälstätheten underskrider en nivå där uppföljning, planering och utveckling blir bristfällig riskeras utbildningens innehåll att försämrans. Detta på grund av att uppföljning och konstruktiv kritik blir svår för samtliga att ta del av, vilket gör planering mindre effektiv och utbildningsmoment blir strukna alternativt bortprioriterade. Utvecklingen och slutresultatet av de totalförsvarspliktigas utbildning riskeras att variera beroende på hur omfattande befälens möjlighet till delaktighet har varit under olika utbildningsmoment och hur stor personlig uppföljning totalförsvarspliktiga har fått av dem under utbildning alternativt genomförande.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att befälstätheten vid en pluton, eller motsvarande enhet, ej tillåts underskrida en nivå där samtliga totalförsvarspliktiga i uppföljning av en utbildning kan få konstruktiv kritik,**
- att vid övningsmoment där farlig och riskfylld verksamhet bedrivs, såsom fordon- eller vapentjänst, måste det finnas tillräckligt många befäl för att riskmoment ska kunna genomföras säkert, samt**
- att Försvarsmakten ser över hur befälsbristen kommer att påverka värnpliktiga i framtiden samt beaktar det under rådande tillväxt.**

8.3 Avbrott

Utbildande myndighet ska utöka och förbättra arbetet med att reducera avbrott, genom att identifiera risker eller orsaker till dessa. Utbildande myndighet ska vidta åtgärder, på regional såväl som central nivå, genom att samtliga förband ska upprätta handlingsplaner för att minska antalet avbrott såsom tydliga stegringsplaner angående fysisk och psykisk belastning och ser till att dessa följs. I detta ska även alternativ till avbrott finnas med. En totalförsvarspliktig som måste avbryta på

grund av medicinska skäl, men vill fortsätta, ska ges möjlighet att få en tjänst anpassad till sin förmåga.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att förband upprättar handlingsplaner för att minimera antalet avbrott,**
- att förbandet ska möjliggöra annan meningsfull utbildning i händelse av att den totalförsvarspliktiga inte kan fullgöra den utbildning som påbörjats så länge det inte är av disciplinära skäl, samt**
- att orsaken samt processen som lett fram till avbrottet ska vara tydlig och delges den totalförsvarspliktiga.**
- att handling eller planering av befäl som utan tvekan resulterat i avbrott bör få konsekvens**

8.4 Befälsuttagna

På somliga enheter tas plutonsbefälsuttagna ut i ett större antal än vad förbandet har möjlighet att utbilda. På en del av förbanden är rutinen att efter en tid i tjänst utses de bäst presterande till gruppbefäl eller motsvarande, medan resten meddelas att de ska utbildas i en annan befattning. Även om individen inte har skrivits in som gruppbefäl av Plikt- och prövningsverket, bör denna ha rätt att krigsplaceras i den befattningen efter utbildning och lämplighetsbedömning från förbandet. Detta eftersom Plikt- och prövningsverkets tester inte alltid speglar hur befattningen är i praktiken.

Det är önskvärt att befälsuttagna som blir inskrivna på befattningarna vid mönstring rycker in i ett tidigare skede än sina kamrater. Detta för att öka förtroendet till plutonsbefälen från soldaterna. Huruvida gruppbefäl ska rycka in tidigare än övriga soldater ska förbanden själva bestämma. Vidare bör förbanden själva pröva lämpligheten för befälsföring på de värnpliktiga, för att i så stor mån som möjligt få ett så stort underlag som möjligt.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att om förband beställer fler befälsuttagna än vad som kan utbildas i syfte att göra utbildningen mer attraktiv, ska det tydligt framgå att de befälsuttagna kan bli omplacerade inom förbandet om de inte anses lämpliga,**
- att Plikt- och Prövningsverket inför kompletterande befälslämplighetstest,**
- att enheterna också regelbundet ska ha möjlighet att testa befälslämpligheten på befälsuttagna,**
- att befälsuttagna får en adekvat befälsutbildning i tidigt skede av utbildningen,**
- att befälsuttagna regelbundet skall erhålla konstruktiv respons från närmsta befäl gällande deras ledarskap efter varje utbildningsperiod och övning.**
- att plutonbefälsuttagna rycker in tidigare än sina soldater och de gruppchefsuttagna, samt**
- att respektive förband enskilt fastställer om gruppchefsuttagna ska rycka in tidigare än sina soldater,**

8.5 Befordran

Befordran har ett stort symboliskt värde för den enskilde. Befordran av värnpliktig personal bör ske under högtidliga former.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att värnpliktiga tilldelas adekvat grad efter godkänd typutbildning och tillräcklig tid i tjänst.

8.6 Ledarskap och pedagogik

Försvarsmakten har flera instanser som arbetar för att utveckla ledarskapet och pedagogiken hos såväl befäl som instruktörer. Dessutom är att grundutbilda värnpliktiga en unik uppgift, där individer utbildas för att, ytters med vapen i hand, försvara Sverige med sitt och andras liv som insats. Värnpliktiga har under alla år vittnat om att de blivit sämre behandlade än andra anställda i Försvarsmakten. En grundutbildning ska präglas av ömsesidig respekt och en god pedagogik.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att Försvarsmaktens utbildning går i linje med senaste upplagan av handbok "pedagogiska grunder",

att Försvarsmakten kontinuerligt fortsätter jobba med frågor gällande ledarskap och pedagogik tillsammans med Pliktrådet och förtroendevalda på förbanden,

att utbildningen bygger på god pedagogik och präglas av en human människosyn,

att utbildande enhet aktivt avsätter tid för reflektion för de totalförsvarspliktiga utöver plutonens timme såsom särskild tillsyn trupp eller grupp, samt

att personer som utbildar totalförsvarspliktiga ska ha genomgått ledarskapsutbildning eller övervakas av någon som genomgått en sådan.

att nyblivna instruktörer bör få hjälp och handledning av befäl med erfarenhet i större utsträckning än idag och således inte bedriva undervisning helt själva.

att befäl leder de värnpliktiga genom en relevant och utmanande verksamhet, inte att befälens jargong eller attityd utgör det utmanande i verksamheten.

att befäl innan utbildningsstart är ensade om hur utbildningen ska bedrivas på såväl övergripande- som detaljnivå.

9. Efter grundutbildning

9.1 Meritvärde

Utbildande myndighet och regeringen ska prioritera en allmän statushöjning av totalförsvarspliktsutbildningen. Genomförd totalförsvarspliktsutbildning i sig ska ses som en betydande merit. Utbildande myndighet bör fördjupa samarbetet med utbildningsväsendet och näringslivet för att förbättra det civila meritvärdet samt att höja utbildande myndighets anseende som utbildare gentemot det civila samhället.

Utbildande myndighet ska fokusera mer på konkreta bevis och certifikat för utbildningar och kompetenser. Exempelvis ska man tillse att de som genomför fordonsutbildningar ska tilldelas civilt körkort och gruppchefsutbildningen ska leda till ledarskapsintyg samt att alla värnpliktiga ska tilldelas kompetensbeviset "*Generella militära kompetenser*". Dessa typer av satsningar kommer vara viktiga för att utveckla utbildningens attraktivitet och meritvärde. Generella kompetenser beskriver värnpliktsutbildningens många svårsmätbara kompetenser som är högt eftertraktade av civila arbetsgivare där initiativtagande, samarbetsvillighet, disciplin och stresstålighet utgör ett axplock. Det är viktigt att även uppmärksamma den personliga utveckling som värnplikten genererar.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildande myndighet och regeringen verkar för att grundutbildning får en allmän statushöjning i samhället,**
- att utbildande myndighet samarbetar med berörda myndigheter i utbildningsfrågor, både centralt och regionalt, samt tydliggör vilka utbildningar som kan kompletteras med civil utbildning för att erhålla bevis på formell kompetens,**
- att all totalförsvarsutbildning ska resultera i civila certifikat, intyg eller högskolepoäng,**
- att all utbildning som resulterar i högskolepoäng likriktas mellan förbanden,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga tilldelas kompetensbevis för genomförd utbildning och befattning,**
- att totalförsvarspliktiga som undergår en av samtliga förarutbildningar, exempelvis C, CE, BE, yrkesförarbevis för hjullastare och ADR, tillhandahålls respektive civilt körkort och YKB, samt**
- att en genomförd grundutbildning inom totalförsvaret leder till meritpoäng vid ansökan till universitets eller- och högskoleutbildning.**

9.2 Vitsord

Utbildande myndigheter bör prioritera att den civila delen av det militära vitsordet blir mer gångbart och lättförståeligt för allmänheten. Detta bör göras genom beskrivande värdeord och en förteckning över de civilt meriterande utbildningar den totalförsvarspliktige erhållit. Vitsordet ska vara lättförståeligt, även för en person som inte haft tidigare kontakt med utbildande myndigheters verksamhet. Vitsordet måste likriktas mellan förbanden, och bedömningskriterier för totalförsvarspliktiga ska vara tydliga och delges de totalförsvarspliktiga redan vid inryck.

De förtroendevaldas arbete har stor betydelse för utbildningen och det ska omnämnas i det militära vitsordet. Det är inte acceptabelt att vitsordet påverkas negativt av förtroendeuppdrag. Andra typer av utmärkelser, prestationer eller berömvärda insatser i tjänst ska också uppmärksammas.

I de fall där tiden under grundutbildning inte är tillräcklig för att kunna erhålla civila utbildningsbevis, ska det ges möjligheter att på fritiden förvärva nödvändiga kunskaper. Till exempel kompletterande

utbildning under tjänstefria kvällar eller efter avslutad grundutbildning.

Utbildande myndighet och statsmakten ska stödja totalförsvarspiktiga att studera på högskola eller vuxenutbildning under sin lediga tid. Alla utbildningar och utbildningscertifikat knutna till tjänsten som förvärvas under fritid ska vara kostnadsfria för de totalförsvarspiktiga.

Sveriges totalförsvarspiktiga kräver:

- att utbildande myndighet i samråd med totalförsvarspiktiga och arbetsgivare aktivt arbetar för att göra vitsordet civilt gångbart och mer anpassat efter befintliga civila betygssystem,**
- att Försvarsmakten standardiserar bedömningen av utbildningsmoment,**
- att utbildning i vitsordssystemet och dess kriterier ges till truppnära befäl,**
- att tre grundliga och personliga utvecklingssamtal sker under värnplikten,**
- att den värnpliktiga informeras om preliminärt betyg i tid till ansökningsperioden för vidare karriär inom Försvarsmakten,**
- att de förtroendevaldas arbete inte ska påverka negativt, utan vägas in och ha betydelse i positiv bemärkelse, i det militära vitsordet,**
- att de förtroendevaldas vitsord ska skrivas i samråd mellan plutonchefen och närmast ansvarigt befäl för förtroendeuppdraget,**
- att totalförsvarspiktiga får utbildning i hur de betygsätts och att bedömningskriterier är tydliga och kommuniceras, samt**
- att betygsättningen grundas på de utbildande officerarnas underlag och inte enbart de andra soldaternas åsikter.**

